

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra správního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ochranná pásma ve vodním hospodářství

Matěj Pešek

Plzeň, 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Matěj PEŠEK**
Osobní číslo: **R18M0307P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Ochranná pásma ve vodním hospodářství**
Zadávající katedra: **Katedra správního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Ochranná pásma
 - 2.1 Vznik
 - 2.2 Členění
 - 2.3 Zánik
3. Ochranná pásma ve vodním hospodářství
 - 3.1 Ochranná pásma vodních zdrojů
 - 3.2 Ochranná pásma vodních děl
 - 3.3 Ochranná pásma vodovodů a kanalizací
4. Závěr

Rozsah diplomové práce: **50**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

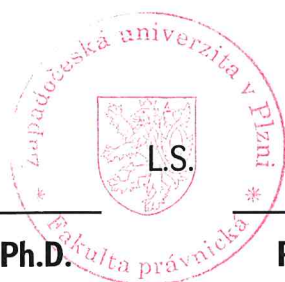
- KOPECKÝ, M. Správní právo, Obecná část. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2021.
- HANDRLICA, J. Ochranná a bezpečnostní pásma. Praha : C.H. Beck, 2014.
- HORÁČEK, Z. Vodní zákon: s aktualizovaným podrobným komentářem po roce účinnosti nového občanského zákoníku k ... Praha : Soudy, 2011.
- CHALOUPKA, V. HORÁČEK, Z. Zákon o vodovodech a kanalizacích s prováděcí vyhláškou a podrobným komentářem po velké novele včetně dopadů nového občanského zákoníku k 1.4.2014... Praha : Soudy, 2014
- SERAFÍN, P., SLÁČAL, J. Ochranná a bezpečnostní pásma ve výstavbě. Praha : Informační centrum ČKAIT, 2009
- ZDVIHAL, Z. Energetický zákon: komentář. Praha : C.H. Beck, 2020.
- SLÁČAL, J. SERAFÍN, P. Ochranná a bezpečnostní pásma (MP10.3). Profesis.ckait.cz [online]. 2020. Dostupné z: <https://profesis.ckait.cz/dokumenty-ckait/mp-10-3/#1>
- BLAŽEK, J. Stavební zákon: s komentářem a souvisejícími předpisy. Olomouc: ANAG, 2006.
- TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. Právo životního prostředí: praktický průvodce. Praha: Grada, 2015.
- 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)
- 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích)
- 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
- 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Zdeněk Horáček, Ph.D.**
Katedra správního práva

Datum zadání diplomové práce: **5. května 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Prof. JUDr. Martin Kopecký, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Ochranná pásma ve vodním hospodářství“ vypracoval samostatně. Veškerou použitou literaturu a veškeré další zdroje jsem řádně zpracoval v poznámkách pod čarou a uvedl je v seznamu použitých zdrojů.

V Plzni dne

.....

Matěj Pešek

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu této diplomové práce JUDr. Zdeňku Horáčkovi, Ph.D., za jeho čas, cenné rady, trpělivost a inspiraci, které se mi od něj dostávalo nejen v době psaní této práce, ale i v době studia.

Děkuji také své rodině a přátelům za vytrvalou podporu při studiu. Zejména pak děkuji svým rodičům, kteří mi během studia vytvářeli zázemí.

Obsah

1 Úvod	1
2 Ochranná pásma.....	2
2.1.1 Veřejný zájem.....	4
2.1.2 Voda a vlastnictví.....	5
2.2 Krátký historický exkurz k existenci ochranných pásem na území České republiky.....	6
2.3 Vznik ochranných pásem z pohledu vodního hospodářství.....	7
2.3.1 Vznik na základě zákona (ex lege).....	7
2.3.2 Vznik na základě podzákonného právního předpisu.....	8
2.3.3 Vznik na základě opatření obecné povahy.....	9
2.3.4 Vznik podle stavebního zákona.....	11
2.4 Trvání a zánik ochranných pásem ve vodním hospodářství.....	11
2.4.1 Trvání a zánik ochranných pásem na základě zákona (ex lege)	11
2.4.2 Trvání a zánik ochranných pásem na základě podzákonného právního předpisu	11
2.4.3 Trvání a zánik ochranných pásem na základě opatření obecné povahy.....	12
3 Ochranná pásma ve vodním hospodářství	12
3.1 Ochranná pásma podle zákona 254/2001 Sb. o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)	12
3.1.1 Státní správa z pohledu zákona č. 254/2001 Sb. o vodách, ve znění pozdějších předpisů.....	14
3.1.2 Ochranná pásma vodních děl	15
3.1.3 Ochranná pásma vodních zdrojů.....	17
3.1.4 Vztah ochranných pásem vodních děl a vodních zdrojů k jiným omezením.....	26

3.2	Ochranná pásma podle zákona 274/2001 Sb. o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)	28
3.2.1	Vztah ochranných pásem vodovodních řadů a kanalizačních stok k jiným omezením.....	39
3.3	Ochranná pásma podle zákona 164/2001 Sb. o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech ve znění pozdějších předpisů (lázeňský zákon)	43
3.3.1	Státní správa z pohledu zákona č. 164/2001 Sb. o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, (...)	55
3.3.2	Vztah ochranných pásem přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod k jiným omezením.....	57
3.4	Komparace a zhodnocení ochranných pásem ve vodním hospodářství	58
4	Závěr.....	60
5	Seznam použitých zdrojů.....	62
6	Resumé.....	67

1 Úvod

"Voda a vzduch, tyto dvě základní přírodní zdroje jsou základem života, na kterém spočívá naše existence. Ochrana těchto zdrojů je povinností nás všech."

Dalajláma XIV.

Tématem této diplomové práce jsou ochranná pásma ve vodním hospodářství. Veřejnoprávní omezení vlastnického práva, pod které spadají ochranná pásma, je v našem právním řádu velmi obsáhlé téma. Po absolvování předmětu Vodní právo padla volba na to zvolit ochranná pásma ve vodním hospodářství. Právní úpravu ochranných pásem ve vodním hospodářství nenalzáme uceleně v rámci jednoho zákona, ale v rámci několika právních předpisů, jedná se zcela jistě o vodní zákon¹, zákon o vodovodech a kanalizacích² a lázeňský zákon,³ mezi stěžejní právní předpisy řadíme i Ústavu České republiky a Listinu základních práv a svobod, jak vyplývá z práce, tak i vyhlášky a opatření obecné povahy hrají v těchto ochranných pásmech významnou roli. Cílem této práce by mělo být poskytnutí přehledu klíčové úpravy týkající se kombinace vody a ochranných pásem.

V ochranných pásmech vodního hospodářství se každý z nás pohybuje denně. Ucelený přehled všech ochranných pásem týkající se vody považuji za důležitý, protože voda, tak jak vychází z úvodního citátu je základem života a ochrana těchto zdrojů je povinností nás všech. Tématu jsem se věnoval snad dost důkladně, minimálně však důkladně natolik tak, abych nevynechal nic stěžejního.

První kapitola se bude věnovat ochranným pásmům jako takovým. S ochrannými pásmi souvisí veřejný zájem, který bude provázet diplomovou práci od začátku až do konce a v některých částech může snadno dojít k tomu, že se bude opakovat. V rámci první kapitoly se budu dále zabývat spojením vody a vlastnictví, které se dynamicky mění v závislosti na odběru nebo místě, kde vodu nalzáme. Konečně se první kapitola bude zabývat vznikem, trváním a zánikem ochranných pásem, tedy v rámci těch způsobů, které se dotýkají vodního hospodářství.

¹ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

² Zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

³ Zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech, ve znění pozdějších předpisů (lázeňský zákon)

Hlavní část diplomové práce bude zvláště popisovat jednotlivá ochranná pásma, která vyplývají z jednotlivých zákonů týkajících se vodního hospodářství. Jednotlivé kapitoly se budou zabývat zákonnými definicemi ochranných pásem, chráněných objektů, související judikaturou, trestními sankcemi, vztahem ochranných pásem k jiným omezením a konečně státní správou v rámci toho, jak ji definují jednotlivé zákony.

V závěru práce bych se chtěl věnovat stručnému zhodnocení a komparaci ochranných pásem ve vodním hospodářství a krátkým zamyšlením nad tím, jaké legislativní změny by byly vhodné.

2 Ochranná pásma

Existenci ochranných pásem reflektuje článek jedenáctý Listiny základních práv a svobod, v některých odstavcích zde můžeme nalézt kontinuitu mezi jednotlivými aspekty existence ochranných pásem.

V prvním odstavci, který říká: *„Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu,“* lze spatřovat totožnost s ustanovením: *„Vodoprávní úřad může stanovit na návrh vlastníka vodního díla v zájmu jeho ochrany opatření obecné povahy stanovit ochranná pásma podél něho a zakázat nebo omezit na nich podle povahy vodního díla umístování a provádění některých staveb nebo činností.“⁴*

Stěžejním se zdá být odstavec třetí⁵ *„Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem,“* spojitost s tímto ustanovením můžeme nalézat v rámci zřizování veškerých ochranných pásem právě proto, že vlastnictví neznamená absolutní svobodu vlastníka při výkonu jednotlivých oprávnění tvořících obsah vlastnického práva a vlastnické právo tedy není právem absolutním, ale naopak, že na ústavní úrovni jsou připuštěna jeho omezení a to zákonem a z důvodu ochrany práv druhých⁶, protože právě například poškození vodního zdroje by mohlo mít fatální následky pro všechny tři aspekty, kterými

⁴ § 58 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁵ HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9. s. 16

⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2144/14 ze dne 4. února 2016

jsou v Listině uvedené lidské zdraví, příroda a životní prostředí. Článek 7 Ústavy ČR⁷ s ustanovením odstavce třetího úzce souvisí, protože obecně vymezuje obecný zájem na ochraně životního prostředí a to i přesto, že zde nejde o výslovné označení ochrany životního prostředí jako veřejného zájmu. I přesto, že nejde o výslovné označení ochrany životního prostředí jako veřejného zájmu, lze s ohledem na celospolečenskou prospěšnost této ochrany veřejný zájem, respektive povahu životního prostředí jako veřejného statku, dovodit.⁸ Ústavní soud ve svém nálezu⁹ pojednal o tom, že pokud vymezujeme veřejný statek, tak určujeme určitou hodnotu, která není přidělitelná jen jednotlivci, ale jde o zájem, který je nedělitelný a svědčí všem osobám.¹⁰ „*Ústavní úprava postavení jedince ve společnosti obsahuje ochranu individuálních práv a svobod, jakož i ochranu veřejných statků. Rozdíl mezi nimi spočívá v jejich distributivnosti. Pro veřejné statky je typické, že prospěch z nich je nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jeho požívání. Příklady veřejných statků jsou národní bezpečnost, veřejný pořádek, zdravé životní prostředí. Veřejným statkem se tudíž určitý aspekt lidské existence stává za podmínky, kdy není možno jej pojmově, věcně i právně rozložit na části a tyto přiřadit jednotlivcům jako podíly.*“ Mezi kritéria řešení kolize mezi ochranou soukromého práva a veřejného statku spadá podle Ústavního soudu posuzování vhodnosti, tedy zda omezení povede ke sledovanému cíli, dále potřebnosti, zda je nezbytné řešit kolizi zájmů cestou omezení základního práva a porovnání závažnosti zájmů, které jsou v kolizi., tedy zda je zvažována závažnost či míra prostředků užitých k omezení vlastnického práva.¹¹

Posledním exkurzem do Listiny je odstavec čtvrtý: „*Vyvláštění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu,*“ co se týče ochranných pásem ve vodním hospodářství, zde shledáváme přímý odkaz na to, že stanovení ochranných pásem je vždy veřejným zájmem.¹² Kromě jiného by ale bylo porušením tohoto ustanovení, pokud bychom bez důvodu a nepřiměřeně omezili práva jednotlivců. Musí zde být šetřeno

⁷ „Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.“

⁸ SNOPKOVÁ, Tereza. Náhrady za omezení výkonu vlastnického práva při ochraně vodních zdrojů. AUC IURIDICA. 2019, 2019(3), 45-54. ISSN 2336-6478. Dostupné z: doi:10.14712/23366478.2019.27, s. 47

⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 15/96 ze dne 9. října 1996

¹⁰ SNOPKOVÁ, Tereza. Náhrady za omezení výkonu vlastnického práva při ochraně vodních zdrojů. AUC IURIDICA. 2019, 2019(3), 45-54. ISSN 2336-6478. Dostupné z: doi:10.14712/23366478.2019.27, s. 47.

¹¹ Tamtéž

¹² § 30 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

podstaty a smyslu, proto omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Stran řešení kolize mezi veřejným a soukromým zájmem lze doplnit, že *„omezující opatření k environmentálním účelům se někdy mohou týkat zájmů pouze omezeného množství vlastníků, tudíž nepůjde o poměrování celospolečenského opatření s vlastnickým právem omezovaných vlastníků. Omezení, resp. náhrady za něj však budou i v tomto případě vázány na veřejný zájem.“*¹³

V rámci literatury řadíme ochranná pásma mezi vyvlastnění a omezení vlastnických práv. *„Ochranným pásmem se rozumí zvlášť vymezené území, v němž se zakazují nebo omezují určité činnosti z důvodu veřejného zájmu. Účelem ochranného pásma je ochrana specifického statku, aby ve vymezené vzdálenosti nebyly vykonávány činnosti, jinde i přípustné, které by ho mohly ohrozit.“*¹⁴

2.1.1 Veřejný zájem

Veřejný zájem je s ochrannými pásmi bezpochyby úzce spjatý. Taková spojitost je snadno dohledatelná v literatuře, kdy jednou hovoří o imanenci veřejného zájmu k ochranným pásmům.¹⁵ Jinde zase literatura hovoří o afinitě k veřejnému zájmu.¹⁶

*„Obecně lze říct, že zájem je zájmem veřejným, jestliže je zájmem alespoň podstatné části společnosti a směřuje k všeobecnému blahu a dobru. Proto se nejedná o veřejný zájem v případě zájmu individuálního či úzké skupiny, nebo zájem v rozporu s právními předpisy.“*¹⁷

Otázkou veřejného zájmu jako neurčitého právního pojmu se zabýval i Ústavní soud ve věci Jezů na Labi.¹⁸ V této věci překročil Parlament České republiky své postavení zákonodárce, kdy v § 3a zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě schválil ustanovení, které nemělo normativní povahu a

¹³ SNOPKOVÁ, Tereza. Náhrady za omezení výkonu vlastnického práva při ochraně vodních zdrojů. AUC IURIDICA. 2019, 2019(3), 45-54. ISSN 2336-6478. Dostupné z: doi:10.14712/23366478.2019.27, s. 48

¹⁴ KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2021. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-820-7., s. 236

¹⁵ STAŠA, Josef. Hornictví a střety ve sféře veřejného zájmu. Uhlí, rudy, geologický průzkum, 2000 č. 2, s. 4.

¹⁶ STAŠA, Josef. K některým veřejnoprávním a soukromoprávním aspektům podnikání. Správní právo. 2011, roč. XLIV, 1-2., ISSN 0139-6005. s. 94-95

¹⁷ HAVELKOVÁ, Svatava. Veřejný zájem: aplikace pojmu v ochraně přírody. Ochrana přírody [online]. 2008, 24. 06. 2008, 2008(3) [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/verejny-zajem/>

¹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 24/04 ze dne 28. června 2005

nemělo ani návaznost na jinou normativní část zákona. Jednalo se o ustanovení, kdy konkrétní vodní cesta byla ve veřejném zájmu, čímž aplikoval neurčitý právní pojem na konkrétní případ, což však přísluší zásadně správnímu orgánu, eventuálně následně soudu a tím došlo k porušení principu dělby moci, jelikož zde bylo odebráno Parlamentem právo správním orgánům rozhodnout, co je veřejným zájmem a z jakého důvodu. Takové ustanovení bylo vyloučeno z přezkumu systémem správního soudnictví. *„Veřejný zájem v konkrétní věci je zjišťován v průběhu správního řízení na základě poměrování nejrůznějších partikulárních zájmů, po zvážení všech rozporů a připomínek. Z odůvodnění rozhodnutí, jehož ústředním bodem je otázka existence veřejného zájmu, pak musí zřetelně vyplynout, proč veřejný zájem převážil nad řadou soukromých, partikulárních zájmů.“*¹⁹

Mimo otázky Jezů na Labi můžeme najít mezi nálezy Ústavního soudu i takový, který se zabývá přiměřeností a nutností proporcionality,²⁰ byť se jednalo o nález, který vznikl v souvislosti s nařízením vlády o stanovení produkčních kvót na mléko, tak je zcela snadné jej aplikovat i na existenci ochranných pásem a tím souvisejícího omezení vlastnických práv. Ústavní soud zde právě v obecné rovině deklaroval, že je vždy nutné důkladně posoudit existenci veřejného zájmu, který je opravňující k uplatnění omezujících opatření vůči soukromým osobám. *„Zasahování státu musí respektovat přiměřenou (spravedlivou) rovnováhu mezi požadavkem obecného zájmu společnosti a požadavkem na ochranu základních práv jednotlivce. To znamená, že musí existovat rozumný (opodstatněný) vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovanými cíli.“*²¹

2.1.2 Voda a vlastnictví

*„Povrchové a podzemní vody nejsou předmětem vlastnictví a nejsou součástí ani příslušenstvím pozemku, na němž nebo pod nímž se vyskytují,“*²² toto ustanovení lze považovat za jedno z nejvýznamnějších stran upravující vlastnických práv k vodě, nicméně hned následující ustanovení říká, že se za povrchové a podzemní vody nepovažují ty, které byly z těchto vod odebrány.²³

¹⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 24/04 ze dne 28. června 2005

²⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. října 2001

²¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. října 2001

²² § 3 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

²³ Srov. ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

Nejvyšší soud České republiky ve svém Rozsudku²⁴ deklaroval, že vlastníkem vod podle v úvodu citovaného ustanovení není ani stát, protože se jedná o res extra commercium. Mezi veřejný statek k obecnému užívání²⁵, tak vody povrchové a podzemní bezpochyby patří.²⁶ K tomu je pak upraveno i využívání povrchových vod k plavbě.²⁷ Vyjmuty jsou z vodního zákona ty vody, o nichž bylo vydáno osvědčení podle zvláštního zákona, zvláštním zákonem se myslí lázeňský zákon a těmito vodami přírodní léčivé zdroje a přírodní minerální vody. Přírodní léčivý zdroj a zdroj přírodní minerální vody není součástí a ani příslušenstvím pozemku, současně nejsou předmětem vlastnictví.²⁸ Pokud osoba získá povolení podle § 9 lázeňského zákona, pak se předmětem vlastnictví stanou.²⁹ Různá situace nastává dále i u studní, vodních děl, vodních zdrojů, důlních vod a podobně, nicméně pro tuto práci je nepodstatné rozebírat všechny tyto situace. Závěrem lze říci, že voda není vlastnictvím jednotlivců, ale může se jím stát pouze prostřednictvím odběru. Podobně jako v případě ovzduší bude i zde hlavním faktorem ochrana veřejného zájmu a zachování kvality a čistoty vod. K dosažení tohoto cíle budou vlastníci pozemků podléhat mnoha omezením a povinnostem.

2.2 Krátký historický exkurz k existenci ochranných pásem na území České republiky

Lze dovozovat, že ochranná pásma, nicméně takto nedefinovaná vznikala v našich dějinách mnohem dřív, pro představu to mohou být právě omezení kolem veřejných studen, struh, církevních budov, lázní a hřbitovů.

Jedním z prvních omezení, na které lze nahlížet jako na ochranné pásmo je požární prostor dráhy: *„Má-li býti na dráze zahájen na trvalo nebo na delší dobu takový způsob provozu, který způsobuje nebezpečí ohně pro předměty v okolí dráhy, musí býti předměty v požárním prostoru dráhy (odstavec 2) v mezích technické a hospodářské účelnosti buď zajištěny proti ohni neb odstraněny.“*³⁰

²⁴Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1244/2007 ze dne 4. června 2008

²⁵ § 490 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ Užívání je upraveno v § 6 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

²⁷ Viz § 7 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

²⁸ Srov. ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech, ve znění pozdějších předpisů (lázeňský zákon)

²⁹ Srov. ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 164/2001 Sb., lázeňského zákona

³⁰ § 38 odst. 1 zákona č. 86/1937 Sb., o drahách (železniční zákon)

Veřejnoprávní institut ochranných pásem našel v československé legislativě širší uplatnění v právních předpisech vydaných po roce 1948, což bylo vlivem masivní industrializace žádoucí, i tehdy nebyla koncepce ochranných pásem jednotná.

Největší rozmach spatřuji v období po roce 1989, po tomto, troufnu si uvést pro naši zemi stěžejním roce, byla přijetím Listiny základních práv a svobod otevřena cesta pro přijímání opatření ke vzniku ochranných pásem.³¹ Současně shledávám rozkvět v ochraně životního prostředí, pod kterou ochrana vody, respektive vodních zdrojů, vodních toků, léčivých přírodních zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod bezpochyby patří.

Nosnými kameny úpravy ochrany vod jsou článek sedmý Ústavy České republiky, který zní: „*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství,*“ následně článek 35 Listiny základních práv a svobod, který ve svém prvním odstavci hovoří o tom, že „*každý má právo na příznivé životní prostředí,*“ a současně v odstavci třetím: „*při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, (...).*“

2.3 Vznik ochranných pásem z pohledu vodního hospodářství

Ochranná pásma vznikají šesti různými způsoby, nicméně pro ochranná pásma ve vodním hospodářství jsou klíčové tři a to ty vycházející přímo ze zákona, dále pak prostřednictvím podzákonných právních předpisů jakožto vyhlášek a opatření obecné povahy. Jedním ze specifických způsobů je vznik podle stavebního zákona. Šíře možností vzniku ochranných pásem má řadu příčin. Prostřednictvím těchto způsobů můžeme upravovat rozsah účastníků, předcházející řízení i možnosti účastníků řídit průběh a ovlivňovat výsledek řízení.

2.3.1 Vznik na základě zákona (ex lege)

Vytvoření ochranného pásma může být založeno na právním předpisu (ex lege). Tento zákon určuje předmět, který je chráněný ochranným pásmem, a také omezení, která vztahují se na zatíženou nemovitou věc abstraktně. Konkrétní specifikace zatížené nemovité věci zde absentuje. Stejný postup pro vznik ochranného pásma je pravidelně používán zákonodárcem v případě omezení

³¹ HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 15

označovaných jako zákonná věcná břemena. Veřejnoprávní předpisy týkající se takto vzniklých ochranných pásem neurčují další veřejnoprávní úkon ke vzniku ochranných pásem, z čehož vychází podstata toho, že vzniká přímo ze zákona.³² Ve stanoveném případě absentuje specifikace okamžiku vzniku ochranného pásma, interpretace mohou být v zásadě dvě, jedna z nich se přiklání vzniku v moment veřejnoprávního povolení, kterým může být kolaudační souhlas, povolení ke zkušebnímu provozu aj., druhá pak může vypovídat o vzniku spojeném s existencí objektu na konkrétním místě. Vzhledem k účelu, pro který je právní úprava určena, je možné se přiklonit spíše k druhé možnosti. Stejný interpretační problém zaznamenali i na Slovensku. Obecně se praxe spíše přiklání k tomu, aby v zájmu právní jistoty vznikala ochranná pásma veřejnoprávním povolením k užívání předmětného díla.³³

2.3.2 Vznik na základě podzákoného právního předpisu

Jak již bylo výše uvedeno, tak jedním ze způsobů vzniku ochranného pásma je právě vydání podzákoného, respektive prováděcího právního předpisu. Tento způsob vyplývá z ustanovení Ústavy, kdy „*ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.*“³⁴ Pro takový předpis stanoví formu vyhlášky zákon. Vyhláška patří mezi tradiční a nejvíce používaný způsob normotvorby veřejné správy. Pro takto odvozenou normotvorbu veřejné správy platí z ústavněprávního pohledu tato pravidla: musí být vydávány oprávněnými orgány, musí se pohybovat na základě a v mezích zákona a nikoli mimo něj, neměly by zasahovat do věcí vyhrazených zákonům a musí zde být zřejmá existence vůle zákonodárce k úpravě nad zákonný standard. Na vyhlášku je kladen požadavek, aby byla obecná a dopadala tedy na neurčitou skupinu adresátů. Příkladem ke vzniku takto uvedených ochranných pásem bude právě lázeňský zákon a zřizování ochranných pásem k ochraně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod.

³² HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 15, s. 62 - 63

³³ HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 15, s. 62 - 63

³⁴ Čl. 79 odst. 3 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

2.3.3 Vznik na základě opatření obecné povahy

V době vydání publikace J. Handrlici o ochranných a bezpečnostních pásmech která je zde hojně citována, byla považována opatření obecné povahy za relativně nový trend ve stanovování ochranných pásem. Někde lze shledávat stanovení ochranného pásma jako obligatorní, někde ale může být předmětem správního uvážení. Vznik ochranných pásem tímto způsobem je upraven v rámci § 171 až § 174 zákona č. 500/2004 Sb.³⁵ „*Vlastníci nemovitostí, jejichž práva, povinnosti nebo zájmy související s výkonem vlastnického práva mohou být opatřením obecné povahy přímo dotčeny, nebo, určí-li tak správní orgán, i jiné osoby, jejichž oprávněné zájmy mohou být opatřením obecné povahy přímo dotčeny, mohou podat proti návrhu opatření obecné povahy písemné odůvodněné námitky ke správnímu orgánu ve lhůtě 30 dnů ode dne jeho zveřejnění. Zmeškání úkonu nelze prominout.*“³⁶ Dále je pak důležité hned navazující ustanovení. „*O námitkách rozhoduje správní orgán, který opatření obecné povahy vydává. Jestliže by vyřízení námítky vedlo k řešení, které přímo ovlivní oprávněné zájmy některé osoby jiným způsobem než návrh opatření obecné povahy, a není-li změna zjevně též v její prospěch, zjistí správní orgán její stanovisko. Rozhodnutí o námitkách, které musí obsahovat vlastní odůvodnění, se uvede jako součást odůvodnění opatření obecné povahy.*“³⁷ Standardně vzniká ochranné pásmo právě nabytím účinnosti opatření obecné povahy, tj. patnáctým dnem po dni vyvěšení veřejné vyhlášky.³⁸ „*Hrozí-li vážná újma veřejnému zájmu, může opatření obecné povahy nabyt účinnosti již dnem vyvěšení; stanoví-li tak zvláštní zákon, může se tak stát před postupem podle § 172. Do opatření obecné povahy a jeho odůvodnění může každý nahlédnout u správního orgánu, který opatření obecné povahy vydal.*“³⁹

Ke vzniku ochranných pásem prostřednictvím opatření obecné povahy a případné kolizi s vyhláškou podle vodního zákona se vyjádřil Ústavní soud ve věci Vranovské přehradě.⁴⁰ Ve věci se jednalo o zákaz plavby plavidel se spalovacím motorem o výkonu nejvýše 10 kilowatt opatřením obecné povahy (ke zřízení ochranného pásma) navzdory tomu, že vyhláška č. 46/2015 Sb. o

³⁵ dále jen Správní řád

³⁶ § 172 odst. 5 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ § 172 odst. 5 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ § 173 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁹ § 173 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3204/21-1 ze dne 24. ledna 2023

stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových k plavbě, takovou plavbu povolovala, protože v příloze č. 2 dotčené vyhlášky jsou uvedeny povrchové vody, které jsou účelovými vodními cestami, na nichž je upraveno užívání k plavbě malými plavidly právě se spalovacím motorem a výkonu nejvýše 10 kilowatt, a do této přílohy je zařazena i Vranovská přehrada. V rámci tohoto došlo k paradoxnímu neomezení plavby velkých osobních lodí veřejné dopravy bez jakékoliv zásadní regulace jejich neekologických motorů, které dosahují výkonu stovek kilowatt. Pokud se výše uvedeném případě, byť vědom si nutnosti ochrany práva na příznivé životní prostředí, oprostíme od toho, že únik pohonných hmot je ohromným rizikem pro vodní zdroje v jakémkoliv rozsahu, navzdory tomu, že ochranné pásmo na Vranovské přehradě působí dostatečně a jak konstatovaly obecné soudy, tak záchyt ekologické katastrofy je mnohem jistější u jedné, velké dopravní lodě než u stovek malých je zde přiléhavější zmínit právě stanovisko Ústavního soudu České republiky k rozporu vyhlášky a opatření obecné povahy.

Ústavní soud České republiky zde připomněl, že opatření obecné povahy představuje smíšený správní akt,⁴¹ kombinující prvky právních aktů individuálních a normativních. Opatření obecné povahy není správním rozhodnutím ani právním předpisem.⁴² Právě protože nejde o právní předpis, ale jedná se o jinou formu činnosti veřejné správy, vyplývá zde ze zásady zákonnosti a právnosti,⁴³ že opatření obecné povahy musí být kromě souladu se zákony souladné i s podzákonnými právními předpisy. Stran opatření obecné povahy může docházet jen ke konkretizaci zákonné povinnosti, nemohou jím být ukládány nové povinnosti, které zákon neobsahuje.⁴⁴ Z výše uvedeného jasně vyplývá, že pokud je vyhláška vydaná Ministerstvem dopravy k provedení ustanovení § 7 odst. 5 vodního zákona,⁴⁵ v dohodě s Ministerstvem životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství a povoluje plavbu plavidel se spalovacím motorem o výkonu nejvýše 10 kilowatt, pak nemůže správní orgán

⁴¹ SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-564-4, s. 164

⁴² § 171 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ § 2 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ HEJČ, David a Lenka BAHÝLOVÁ. Opatření obecné povahy v teorii a praxi. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-276-2.

⁴⁵ Vyhláška č. 46/2015 Sb., o stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových vod k plavbě

vydávající opatření obecné povahy na základě § 30 odst. 1 vodního zákona takovou vyhlášku derogovat a tím zakázat plavbu týmž plavidlům na téže vodní ploše.

2.3.4 Vznik podle stavebního zákona

Ochranné pásmo vodního díla je možné stanovit, kromě jiného, také postupem podle stavebního zákona.⁴⁶ Pokud vycházíme ze zákonného předpokladu, že: „*Vodní díla jsou stavby, (...)*“⁴⁷ pak tuto možnost nám dává přímo ustanovení stavebního zákona, které umožňuje rozhodnout o ochranném pásmu, které chrání stavbu, pozemek nebo zařízení, před negativními vlivy okolí nebo chrání okolí takové stavby či pozemku nebo zařízení před jejich negativními účinky. Rozhodnutí o ochranném pásmu se vydává zpravidla současně v rámci rozhodování o umístění stavby, o změně využití území anebo o změně vlivu užívání stavby na území, ovšem zákon nebrání tomu takové rozhodnutí vydat i samostatně.⁴⁸

2.4 Trvání a zánik ochranných pásem ve vodním hospodářství

Jak již vyplynulo výše, tak ani otázka trvání a zániku ochranných pásem není v platné právní úpravě sjednocena a koncepční. Otázka řešení zániku ochranných pásem absentuje a je nutné ji dovozovat prostřednictvím režimu vzniku těchto omezení.

2.4.1 Trvání a zánik ochranných pásem na základě zákona (ex lege)

Ochranná pásma vznikající ex lege mají vcelku pochopitelně trvání i zánik vázaný na dobu účinnosti zákona, stran trvání, respektive rozsahu může být tento zákonodárcem měněn. Případná změna zákona novelizací nebo zrušením a vzniku nového bude s ohledem na zájem, který ochranná pásma reprezentují zcela jistě převeden prováděcím ustanovením.

2.4.2 Trvání a zánik ochranných pásem na základě podzákonného právního předpisu

V případě, kdy ochranné pásmo vzniká na základě podzákonného právního předpisu, platí stejná pravidla jako při vzniku na základě zákona. To znamená, že

⁴⁶ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon)

⁴⁷ § 55 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁴⁸ Srov. ustanovení § 83 odst. 2, zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon)

ochranné pásmo existuje po dobu účinnosti takového podzákoného právního předpisu a rozsah může být vydávajícím správním orgánem měněn.

2.4.3 Trvání a zánik ochranných pásem na základě opatření obecné povahy

Stejně tak jako v případě vzniku na základě podzákoného právního předpisu, tak i ochranné pásmo, které vzniklo na základě opatření obecné povahy, trvá po dobu účinnosti takového opatření. V rámci zákona příhodně poukazuje na změnu a zánik vodní zákon⁴⁹ v ustanovení § 30 odst. 1: „*Vodoprávní úřad může ze závažných důvodů ochranné pásmo změnit, popřípadě je zrušit.*“ V případě jiných lze ovšem dovozovat, že i v případě absence podobného výslovného zmocnění je zmocnění ke zrušení inherentní zmocnění k vydání opatření obecné povahy.⁵⁰ Rozdíl oproti úpravě ve vodním zákonu tkví v tom, že ochranné pásmo je podle něj stanoveno pouze z důvodu ochrany dotčeného vodního díla před negativními účinky okolí. Stavební zákon zde hovoří také o tom, že rozhodnutí o ochranném pásmu se nevydává, jestliže podmínky ochrany jsou stanoveny jiným, zvláštním právním předpisem nebo na jeho základě. Zde je potřeba poukázat na fakt, že může vzniknout situace, která bude vyžadovat ochranu i jinou než před negativními účinky okolí. Z pohledu nového stavebního zákona⁵¹ se tato, výše uvedená úprava, podstatněji nezmění. Jediným rozdílem bude, že k možnosti stanovení rozhodnutím, přibude možnost stanovit ochranné pásmo opatřením obecné povahy.

3 Ochranná pásma ve vodním hospodářství

3.1 Ochranná pásma podle zákona 254/2001 Sb. o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

Ochranná pásma vodních děl, stejně tak jako ochranná pásma vodních zdrojů, vychází ze zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů. Účelem tohoto zákona je ochrana povrchových a podzemních vod, jako ohrožené a nenahraditelné složky životního prostředí a přírodních zdrojů. Z výčtu v rámci účelu a předmětu zákona se ochranných pásem dotýká, co do účelu, zachování vodních zdrojů, zachování i zlepšení jakosti povrchových a

⁴⁹ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁵⁰ HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9., s. 77

⁵¹ Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon ve znění od 1. července 2023

podzemních vod, vytvoření podmínek pro snižování nepříznivých účinků povodní a sucha a zajištění bezpečnosti vodních děl. Zákon současně upravuje pro veřejnoprávní omezení vlastnického práva, kterým ochranná pásma nepochybně jsou, vztahy fyzických a právnických osob k využívání povrchových a podzemních vod, jakož i vztahy k pozemkům a stavbám, s nimiž výskyt těchto vod přímo souvisí. Ochranná pásma ve vodním hospodářství vychází i ze základní zásady ochrany životního prostředí a to sice, znečišťovatel platí.⁵²

Výše byla uvedena spojitost ochranných pásem vodního hospodářství, ochrany vody a životního prostředí a jejich souvislost s veřejným zájmem a veřejnými statky. Rozdílem ve zřizování, respektive ve stanovování ochranných pásem v rámci vodního zákona je právě veřejný zájem a soukromé zájmy. Ochranná pásma vodních zdrojů jsou zřizována opatřením obecné povahy a jejich stanovení je „*vždy veřejným zájmem*“⁵³ a to z důvodu, že se jedná o ochranu zásobování pitnou vodou, výrobu balené kojenecké vody nebo pramenité vody⁵⁴, což je pochopitelně zaprvé veřejným statkem a za druhé je tedy ochrana i veřejným zájmem, protože je zde velký důraz na kvalitu takové vody. Návrhově stanovuje vodoprávní úřad ochranná pásma, pokud o to požádají ti, kteří mají právo vodu z vodního zdroje odebírat, popřípadě ti, kteří o povolení žádají a i v případě, kdy tito o stanovení nepožádají, pak jim to může vodoprávní úřad uložit nebo jej stanovit z vlastního podnětu, z čehož opět vyplývá právě jasná ochrana veřejného zájmu. Vodní díla jsou oproti tomu například i stavby „*k vodohospodářským melioracím, zavlažování a odvodňování pozemků, (...), k využití vodní energie a energetického potenciálu, (...) a studny.*“⁵⁵ Z tohoto demonstrativního výčtu lze snadno dovodit, že ochrana prostřednictvím ochranných pásem v případě těchto vodních děl není toliko veřejným zájmem, jako může být zájmem soukromým, takže vodoprávní úřad tato pásma stanovuje na návrh, který nenařizuje jako v případě ochranných pásem vodních zdrojů. Vodoprávní úřad opatřením obecné povahy stanoví ochranné pásmo, zakáže nebo omezí na nich podle povahy vodního díla umístování a provádění některých

⁵² Srov. ustanovení § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁵³ § 30 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁵⁴ Srov. ustanovení § 30 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁵⁵ § 55 odst. 1 písm. e), g) a j) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

činností nebo staveb.⁵⁶ Z logiky věci tedy vyplývá, že dojde například k ochraně vlastníka studny nebo soukromé vodní elektrárny, jehož výkon vlastnických práv by mohl být výkonem vlastnických práv jiného ztížen. Omezení vlastníci pozemků mají právě v tomto případě nárok na náhradu majetkové újmy, která jim uvedenými zákazy nebo omezením vznikne. Pokud nedojde k dohodě o výši náhrady, ke kterému by mělo v prvním případě dojít, rozhodne o této náhradě soud a to nikoli jednorázově jako v případě vodních zdrojů.

3.1.1 Státní správa z pohledu zákona č. 254/2001 Sb. o vodách, ve znění pozdějších předpisů

Vodoprávní úřad je pojem, který v rámci vodního zákona zazní přibližně 300x, a proto jsem se mu rozhodl věnovat samostatnou kapitolu. Státní správu vykonávají právě vodoprávní úřady a Česká inspekce životního prostředí. Mezi vodoprávní úřady patří obecní úřady, újezdni úřady na území vojenských újezdů, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady a ministerstva jako ústřední vodoprávní úřad.⁵⁷ Vodoprávní úřad vydává závazná stanoviska, pokud mohou být dotčeny zájmy vodního zákona.⁵⁸ Obecní úřady upravují, omezují, popřípadě zakazují obecné nakládání s povrchovými vodami, nejde-li o vodní toky tvořící státní hranice. Újezdni úřady vykonávají státní správu v působnosti obecních úřadů, obecních úřadů s rozšířenou působností a krajských úřadů na území vojenských újezdů. Obecní úřady s rozšířenou působností vykonávají působnost všude tam, kde působnost náleží vodoprávním úřadům a pokud ji zákon nesvěřuje jiným orgánům.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností dále uplatňují stanoviska k územním plánům a regulačním plánům, ovšem s výjimkou územních plánů těchto obcí. Do působnosti krajských úřadů spadají stran ochranných pásem povolení ke „*vzdouvání a akumulaci povrchových vod v nádržích s celkovým objemem nad 1 000 000 metrů krychlových nebo s výškou vzduší nad 10 metrů ode dna základové výpusti.*“⁵⁹ Další z působnosti krajského úřadu je rozhodování

⁵⁶ Srov. ustanovení § 58 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁵⁷ Srov. § 104 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁵⁸ Například v řízeních podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, anebo zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství a dalších.

⁵⁹ § 107 odst. 1 písm. n) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

v případech, „*kdy jim přísluší povolovat vodní díla, též o ostatních záležitostech týkajících se těchto vodních děl a o ochranných pásmech vodních zdrojů s nimi souvisejících a stanovovat výjimky ze zákazu vstupu do ochranného pásma vodního zdroje I. stupně v případech, kdy je příslušný ke stanovení ochranného pásma.*“⁶⁰ Na konec Ministerstvo životního prostředí vykonává působnost vodoprávního úřadu ve věcech ochrany vodních zdrojů, podle § 30 vodního zákona, který upravuje ochranná pásma vodních zdrojů. Vodoprávní úřady, tedy správní úřady a orgány samosprávy jsou povinny vést evidenci jimi vydaných rozhodnutí, opatření obecné povahy, závazných stanovisek a dalších, k nimž daly souhlas podle vodního zákona. Rozsah a způsob vedení takové evidence stanoví Ministerstvo zemědělství ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí vyhláškou⁶¹.

3.1.2 Ochranná pásma vodních děl

K učinění představy, co se v České republice myslí vodním dílem nám dokonale poslouží jeho zákonná definice. „*Vodní díla jsou stavby, které slouží ke vzdouvání a zadržování vod, umělému usměrňování odtokového režimu povrchových vod, k ochraně a užívání vod, k nakládání s vodami, ochraně před škodlivými účinky vod, k úpravě vodních poměrů nebo k jiným účelům sledovaným tímto zákonem.*“⁶² dále je v rámci tohoto zákona vymezen taxativní výčet toho, čím se vodní dílo myslí, ale i naopak, co vodním dílem podle zákonné definice není. Vodním dílem se tedy myslí: „*přehrady, hráze, vodní nádrže, jezy a zdrže; stavby, jimiž se upravují, mění nebo zřizují koryta vodních toků; stavby vodovodních řadů a vodárenských objektů včetně úpraven vody, kanalizačních stok, kanalizačních objektů, čistíren odpadních vod, jakož i stavby k čištění odpadních vod před jejich vypouštěním do kanalizací; stavby na ochranu před povodněmi; stavby k vodohospodářským melioracím, zavlažování a odvodňování pozemků; stavby, které se k plavebním účelům zřizují v korytech vodních toků nebo na jejich březích; stavby k využití vodní energie a energetického potenciálu; stavby odkališť; stavby sloužící k pozorování stavu povrchových nebo podzemních*

⁶⁰ § 107 odst. 1 písm. v) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁶¹ Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 414/2013 Sb., o rozsahu a způsobu vedení evidence rozhodnutí, opatření obecné povahy, závazných stanovisek, souhlasů a ohlášení, k nimž byl dán souhlas podle vodního zákona, a částí rozhodnutí podle zákona o integrované prevenci (o vodoprávní evidenci)

⁶² § 55 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

vod; studny; stavby k hrazení bystřin a strží, pokud zvláštní zákon⁶³ nestanoví jinak; jiné stavby potřebné k nakládání s vodami povolenému podle § 8.⁶⁴ Za vodní díla se podle zákona o vodách nepovažují například „jednoduchá zařízení mimo koryta vodních toků na pozemcích nebo stavbách k zachycení vody a k jejich ochraně před škodlivými účinky povrchových nebo podzemních vod“ a „vrty k využívání energetického potenciálu podzemních vod, pokud nedochází k čerpání nebo odběru podzemních vod.“⁶⁵

Úprava ochranných pásem stran vodních děl je oproti úpravě ochranných pásem vodních zdrojů citelně slabší. Vodoprávní úřad stanovuje ochranné pásmo vodního díla fakultativně v zájmu jeho ochrany opatřeními obecné povahy na návrh vlastníka dotčeného díla. Vyjma náležitostí stanovených správním řádem obsahuje takové opatření obecné povahy identifikaci vodního díla, včetně určení jeho polohy, rozsah ochranného pásma s uvedením parcelních čísel pozemků podle katastru nemovitostí, na které ochranné pásmo zasahuje, veškeré identifikátory vodních toků včetně označení, pokud vodní dílo souvisí s povrchovými vodami, označení a identifikátory hydrogeologického rajonu, pokud vodní dílo souvisí s podzemními vodami a rozsah zákazu nebo omezení umísťování a provádění některých staveb a činností v ochranném pásmu.⁶⁶ Není tedy pravidlem, že by každé vodní dílo požívalo ochrany prostřednictvím ochranného pásma. Právní úprava zde tedy dbá na účelnost v rámci konkrétní situace. Návrh na stanovení ochranného pásma vodního díla se podává v souladu s vyhláškou 183/2018 Sb., o náležitostech rozhodnutí a dalších opatření vodoprávního úřadu a o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu, na formuláři číslo 21 s příslušnými přílohami⁶⁷.

⁶³ Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích, ve znění pozdějších předpisů (lesní zákon)

⁶⁴ Jedná se o stavby potřebné k odběru, vzdouvání, akumulaci, využívání energetického potenciálu, k užívání pro chov ryb nebo vodní drůbeže, popřípadě jiných vodních živočichů, za účelem podnikání a k jinému nakládání s povrchovými a podzemními vodami.

⁶⁵ Dále pak i další podle § 55 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁶⁶ Srov. § 31 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 183/2018 Sb., o náležitostech rozhodnutí a dalších opatření vodoprávního úřadu a o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ Mezi přílohy patří situace širších vztahů navrhovaného ochranného pásma a jeho okolí, schematicky zakreslená do mapového podkladu; kopie katastrální mapy se zobrazením průběhu hranice ochranného pásma mapovou značkou; záznam podrobného měření změn obsahující geometrické a polohové určení ochranného pásma, pokud jeho hranice není shodná s hranicemi parcel v katastrální mapě; seznam nemovitých věcí, podle obcí a katastrálních území s uvedením parcelních čísel, na kterých je navrhováno ochranné pásmo; rozhodnutí, stanoviska, vyjádření,

V tomto uvedeném případě mají právě vlastníci pozemků a staveb vůči vlastníkovi vodního díla nárok na náhradu majetkové újmy, která jim uvedeným zákazem nebo omezením vznikne. Nedojde-li však mezi vlastníkem pozemků a staveb v ochranném pásmu a vlastníkem vodního díla k dohodě o výši náhrady, rozhodne o její výši soud.⁶⁸ Jak bude uvedeno v textu dále, v rámci náhrady škody, co se týče ochranných pásem vodních děl, není nutné prokazovat omezení na rozdíl od ochranných pásem vodních zdrojů. Takový stav může být zcela pochopitelný, totiž konkrétní omezení a zákazy nevyplývají přímo ze zákonného ustanovení, ale jsou stanoveny opatřením obecné povahy vodoprávním úřadem, z čehož toto lze dovozovat a není potřeba dalšího prokazování. Porušení omezení vyplývajících z ochranných pásem vodních děl ze strany fyzické osoby, podnikající fyzické osoby nebo právnické osoby je přestupkem.⁶⁹

3.1.3 Ochranná pásma vodních zdrojů

Vodním zdrojem se myslí povrchové nebo podzemní vody, které jsou nebo které mohou být využívány pro uspokojování potřeb člověka, zejména pak pro pitné účely.⁷⁰ Cílem vzniku ochranných pásem vodních zdrojů je „ochrana vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou,“⁷¹ zde je jedním z klíčových ukazatelů průměrný odběr více než 10 000 metrů krychlových ročně. Dále se jedná o ochranu podzemní vody pro výrobu balených kojeneckých vod nebo pramenitých vod. Avšak vyžadují-li to závažné okolnosti, stanoví vodoprávní úřad ochranná pásma i pro vodní zdroje s nižší kapacitou. Ochranné pásmo vodního zdroje stanovuje vodoprávní úřad na návrh nebo z vlastního podnětu opatřením obecné povahy. Vodoprávní úřad uloží předložení návrhu takovým subjektům, které tak neučinili, ačkoliv tak učinit měli, jedná se o subjekty, které mají právo vodu z vodního zdroje odebírat, dále pak ty, které o povolení k takovému odběru žádají, u vodárenských nádrží pak o ty, které vlastní vodní díla sloužící ke vzdouvání vody v takových nádržích nebo jsou jejich stavebníky.⁷² Za takové nádrže se považují nádrže, které stanoví Ministerstvo

souhlasy, posouzení, popřípadě jiné opatření dotčených orgánů, týkajících se dané věci, pokud to po žadateli vyžadují zvláštní právní předpisy.

⁶⁸ Srov. § 58 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)
⁶⁹ Srov. § 125a odst. 1 písm. p) - (PO a FOP) a § 116 odst. 1 písm. o) - (FO) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁷⁰ Srov. § 2 odst. 8 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁷¹ § 30 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁷² Srov. § 30 odst. 6 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

životního prostředí vyhláškou, ve které se nalézá seznam takových nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů.⁷³ Návrh na stanovení ochranného pásma se podává na formuláři číslo 20 s příslušnými přílohami.⁷⁴

Vyhláška Ministerstva životního prostředí, která stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů, je, jak již bylo zmíněno, prováděcí vyhláškou k vodnímu zákonu. Vyhláška určuje podklady pro rozhodování a pro změny ochranných pásem. Mezi podklady patří „*popisné a technické údaje o vodním zdroji a odběru vody z něho*“,“⁷⁵ parametry takto odebírané surové vody, která se užije k úpravě na pitnou vodu, musí odpovídat požadavkům příslušné technické normy⁷⁶ a jejich vývoji. Podklady dále musí zahrnovat povolení k odběru vody z toho vodního zdroje. Dalším podkladem je charakteristika území ochranných pásem ve vztahu k hydrogeologickému povodí nebo hydrogeologickému rajonu vodního zdroje.⁷⁷

Dále je v rámci podkladů nutno zabývat se analýzou rizik ohrožení vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje. Mezi taková rizika patří „*ohrožení vodního zdroje vlivem přírodních poměrů*“,“⁷⁸ dále pak ohrožení vlivem množství a jakosti povrchových a podzemních vod, které se nacházejí v blízkosti a mohou ovlivnit vydatnost, jakost a nezávadnost, dalším rizikem je množství odebrané vody, které může nepříznivě ovlivnit přirozené hydrologické poměry vodního zdroje. Kritická může být i zástavba a hospodářské využívání území. V neposlední řadě i bodové a plošné zdroje znečištění, které mohou mít vliv na jakost a zdravotní nezávadnost, jakož i činnosti, které mohou

⁷³ Srov. § 30 odst. 13 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁷⁴ V souladu s vyhláškou Ministerstva zemědělství 183/2018 Sb., o náležitostech rozhodnutí a dalších opatření vodoprávního úřadu a o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu

⁷⁵ § 2 písm. a) vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

⁷⁶ ČSN 7572 14 Jakost vod – surová voda pro úpravu na pitnou vodu

⁷⁷ Tato charakteristika zahrnuje geomorfologické poměry; meteorologické a klimatické poměry; hydrografické a hydrologické poměry; pedologické poměry; geologické a hydrogeologické poměry; údaje o ochranných pásmech přírodních léčivých zdrojů, zvláště chráněných územích a ostatních územích chráněných podle zvláštních předpisů o ochraně přírody a krajiny, chráněných oblastí přirozené akumulace vod, chráněných ložiskových územích, ochranných pásmech vodních zdrojů a děl.

⁷⁸ § 2 písm. c) bod 1. vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

ohrozit vydatnost, jakost a zdravotní nezávadnost vodního zdroje.⁷⁹ Posledním podkladem je návrh stanovení ochranných pásem a jeho zdůvodnění, jež zahrnuje zákres a popis ochranných pásem na kopii katastrální mapy včetně návrhu vyznačení ochranného pásma v terénu, parcelní čísla a druhy dotčených pozemků, popřípadě geometrické nákresy, pokud se jedná pouze o jejich části, návrh a zdůvodnění konkrétních ochranných opatření ve vztahu k jednotlivým nemovitostem zahrnující například technické úpravy, zákazy a omezení činnosti. Nakonec návrh vhodných možností monitoringu účelnosti takového ochranného pásma.

Ochranná pásma vodních zdrojů se dělí na ochranná pásma I. stupně a II. stupně, kdy každé pásmo má jiný rozsah, při stanovení hranic ochranného pásma vodohospodářský orgán přihlíží k hranicím jednotlivých parcel podle katastru nemovitostí, dále pak využívá přirozených linií a umělých hranic v terénu.⁸⁰ Hranice ochranných pásem se vyznačují podle rozhodnutí vodohospodářského orgánu o stanovení ochranných pásem na viditelných místech na tabulích se specifikací úrovně ochranného pásma, dále pak, jeli dán zákaz vstupu, tak i toto se na tabuli vyznačí. Oproti tomu ochranné pásmo druhého stupně se v terénu označuje obvykle pouze v místech, kde je riziko znečištění vodního zdroje zvýšené a také v místech, kde dochází ke kolizi hranice ochranných pásem s komunikacemi. Probíhá-li ochranné pásmo hladinou vodní nádrže, umístí se tabule na plovoucí zakotvené bóje.⁸¹

Údaje o ochranném pásmu jsou evidovány v katastru nemovitostí. V katastru nemovitostí se vyznačují ochranná pásma obou stupňů a to jak ochranná pásma vodních děl, tak ochranná pásma vodních zdrojů s uvedením údajů o způsobu ochrany nemovitostí. „*Vodoprávní úřad je povinen zaslat příslušnému katastrálnímu úřadu údaje potřebné k evidenci ochrany území podle odstavce 2⁸² do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, kterým byla tato ochrana území vymezena.*“⁸³ V tomto ustanovení můžeme spatřovat formulační nedostatek, stejně tak, jako bude popsán další, níže, o rušení ochranných pásem.

⁷⁹ Srov. § 2 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

⁸⁰ Srov. § 5 odst. 1 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

⁸¹ Srov. § 5 odst. 2 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

⁸² Tento definuje právě, která pásma se vyznačují, viz výše v textu.

⁸³ § 20 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

Podle tohoto ustanovení je povinnost vodoprávního úřadu zaslat příslušnému katastrálnímu úřadu údaje do 30 dnů od nabytí právní moc rozhodnutí. Stran ochranných pásem vodních zdrojů je nutné nezapomenout a pamatovat na odlišnost formy, kterou se ochrana po novele č. 150/2010 Sb. poskytuje. Z čehož vyplývá, že v případě ochranných pásem vodních zdrojů je nutné zasílat potřebné údaje ve lhůtě 30 dnů od nabytí účinnosti opatření obecné povahy.

Ochranná pásma I. stupně se nalézají v bezprostředním okolí jímacího nebo odběrného zařízení a slouží k ochraně tohoto zdroje, takové pásmo stanoví vodoprávní úřad jako souvislé území v pěti případech různě. V prvním případě „*u vodárenských nádrží a u dalších nádrží určených výhradně pro zásobování pitnou vodou minimálně pro celou plochu hladiny nádrže při maximálním vzduťi,*“⁸⁴ dále pak „*u ostatních nádrží s vodárenským využitím než uvedených pod písmenem a) s minimální vzdáleností hranice jeho vymezení na hladině nádrže 100 m od odběrného zařízení.*“⁸⁵ Ochranná pásma I. stupně se stanovují i u vodních toků a to podle existence jezového vzduťi na břehu, v prvním případě, tedy pokud takové jezové vzduťi na břehu existuje, pak „*minimálně v délce 200 m nad místem odběru proti proudu, po proudu do vzdálenosti 100 m nebo k hraně vzdouvacího objektu a šířce ochranného pásma 15 m, ve vodním toku zahrnuje minimálně jednu polovinu jeho šířky v místě odběru,*“⁸⁶ oproti tomu, pokud se jedná o vodní tok bez jezového vzduťi na břehu odběru, pak „*minimálně v délce 200 m nad místem odběru proti proudu, po proudu do vzdálenosti 50 m od místa odběru a šířce ochranného pásma 15 m, ve vodním toku zahrnuje minimálně jednu třetinu jeho šířky v místě odběru.*“⁸⁷ Dalším, zároveň posledním případem, kdy je zákonem definován rozsah ochranného pásma, je případ zdrojů podzemní vody, kdy se jedná o „*minimální vzdálenost hranice jeho vymezení 10 m od odběrného zařízení.*“⁸⁸ Nakonec zákon umožňuje zřízení ochranného pásma v ostatních případech individuálně. Pokud k tomu existují odůvodněné případy, je vodoprávnímu úřadu ponechán prostor pro uvážení stanovení ochranného pásma

⁸⁴ § 30 odst. 3. písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁸⁵ § 30 odst. 3. písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁸⁶ § 30 odst. 3 písm. c) bod 1. zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁸⁷ § 30 odst. 3 písm. c) bod 2. zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁸⁸ § 30 odst. 3 písm. d) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

I. stupně v rozsahu menším, než je uveden výše. Stran omezení vyplývajících z ochranného pásma I. stupně ex lege se jedná o zákaz vstupu a vjezdu; to ovšem neplatí pro osoby, které mají právo vodu z vodního zdroje odebírat, a u vodárenských nádrží pro osoby, které tato vodní díla vlastní. Vodoprávní úřad může stanovit rozhodnutím nebo opatřením obecné povahy výjimky ze zákazu vstupu a vjezdu.⁸⁹

Ochranná pásma II. stupně slouží k ochraně vodního zdroje v územích stanovených vodoprávním úřadem tak, aby nedocházelo k ohrožení jeho vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti. Ochranné pásmo II. stupně se stanovuje vně ochranného pásma I. stupně. Takové ochranné pásmo může být tvořeno jedním souvislým nebo více od sebe oddělenými územími v rámci hydrogeologického povodí nebo hydrogeologického rajonu. Vodoprávní úřad může ochranné pásmo II. stupně, je-li to účelné, stanovovat postupně po jednotlivých území. Možnost stanovování ochranných pásem postupně a jednotlivě opatřením obecné povahy zvyšuje čistotu zákona tím, že nemusí ponechávat možnost pro vznik pásem třetího, čtvrtého a dalších stupňů. Pro návrh zón ochranného pásma II. stupně pro zdroje podzemních vod je vhodné předchozí hydrogeologické vyjádření (například na základě infiltračních povodí zdrojů podzemních vod).⁹⁰

Vodoprávní úřad v opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma vodního zdroje stanoví, které činnosti jsou činnostmi poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje a nelze je tak v tomto ochranném pásmu provádět. Dále pak určuje, jaká technická opatření jsou v ochranném pásmu povinny provést osoby, které nesou náklady s technickými úpravami v ochranných pásmech, popřípadě způsob a dobu omezení užívání pozemků a staveb v tomto pásmu ležících.⁹¹

Úprava zde naráží právě na podstatu opatření obecné povahy a to proto, že je zde požadavek na obecné vymezení adresátů, opatřením obecné povahy je tedy nelze vymezit konkrétně, ale obecně například právě tím, že jsou to osoby

⁸⁹ Srov. ustanovení § 30 odst. 6 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁹⁰ Srov. HORÁČEK, Zdeněk. Vodní zákon: s aktualizovaným podrobným komentářem po roce účinnosti nového občanského zákoníku k... Praha: Soudy, 2011-. Paragrafy do kapsy. ISBN 978-80-86846-48-8. s. 99

⁹¹ Srov. ustanovení § 30 odst. 10 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

oprávněné k odběru. Ke konkretizaci by měl vodoprávní úřad přejít až ve chvíli, kdy půjde o vymáhání splnění povinnosti, tedy při vydávání rozhodnutí v rámci realizace dozorových kompetencí⁹² nebo v sankčním řízení.⁹³⁹⁴

Mezi osoby, které nesou náklady spojené s technickými úpravami v ochranných pásmech, které jim ukládá vodoprávní úřad k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti jsou ty, které jsou oprávněny vodu z těchto vodních zdrojů odebírat, popřípadě o takové povolení žádají, u vodárenských nádrží jsou jimi vlastníci nebo stavebníci vodních děl ke vzdouvání vody.⁹⁵

Na rozdíl od ochranných pásem vodních děl, tak stran ochranných pásem vodních zdrojů je nutné ex lege prokázat omezení užívání pozemků a staveb, tak aby vedlo k náhradě. Náhrada podle zákona náleží „za prokázané omezení užívání pozemků a staveb v ochranných pásmech vodních zdrojů,“⁹⁶ a to vlastníkům nebo nájemcům nebo pachtýřům dotčených pozemků a staveb. Náhradu jsou povinni na jejich žádost poskytnout v případě vodárenských vlastníci vodních děl umožňujících v nich vzdouvání vody, v ostatních případech oprávnění⁹⁷ k odběru vody z vodního zdroje. Je-li takových osob více, pak jsou povinni poměrně podle povoleného množství odebírané vody.

Co se týče výše uvedené náhrady, tak Nejvyšší soud České republiky rozhodl Rozsudkem sp. zn. 30 Cdo 3786/2007 ze dne 31. srpna 2009 o tom, že § 30 odst. 9 vodního zákona⁹⁸ je speciálním ustanovením a nelze tak využít institutu bezdůvodného obohacení z občanského zákoníku⁹⁹, tehdy se jednalo o § 451 a následující předešlého občanského zákoníku.¹⁰⁰ V uvedeném rozsudku se jednalo o případ, kdy se žalobce domáhal vydání bezdůvodného obohacení, které mělo žalovanému vzniknout v důsledku situace, kdy měl žalovaný na pozemcích ve

⁹²Podle § 110 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁹³Podle § 116 odst. 1 písm. h) nebo § 125a odst. 1 písm. h) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁹⁴Srov. HORÁČEK, Zdeněk. Vodní zákon: s aktualizovaným podrobným komentářem po roce účinnosti nového občanského zákoníku k... Praha: Soudy, 2011-. Paragrafy do kapsy. ISBN 978-80-86846-48-8. s. 100

⁹⁵Srov. § 30 odst. 12 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁹⁶§ 30 odst. 11 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁹⁷Jedná se o oprávnění podle § 8 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

⁹⁸V současné době se jedná o § 30 odst. 11 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon), u něž došlo pouze k přečíslování.

⁹⁹Ustanovení současného občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) je obdobné.

¹⁰⁰Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

vlastnictví žalobce studny, ze kterých je čerpána voda do městského vodovodu v dotčené obci, přičemž na těchto pozemcích bylo zřízené ochranné pásmo vodních zdrojů, i přes odhlédnutí od skutečnosti, že žalobce nekonkretizoval to, v čem šlo spatřovat naplnění podkladů vzniku právě výše zmíněného bezdůvodného obohacení, tak nelze uplatněný nárok považovat za odůvodněný. Tato skutečnost je patrna právě ze znění dotčeného ustanovení, které dopadá buď na vlastníky anebo na osoby, které jsou oprávněné k odběru vody z vodního zdroje.

Ustanovení § 30 odst. 11 hovoří o tom, že v případě, kdy nedojde k dohodě o poskytnutí náhrady, rozhodne jednorázově soud. V rámci svého usnesení¹⁰¹ se Ústavní soud vyjádřil poměrně striktně k tomu, co se jednorázové náhrady a promlčení týče. V dotčeném usnesení, kterým Ústavní soud odmítl ústavní stížnost, se zabýval stížností právě proti promlčení a jednorázové náhradě. Ve věci obecné soudy rozhodovaly o tom, zda mají stěžovatelé nárok na náhradu podle § 30 odst. 11 vodního zákona za prokázané omezení užívání pozemků v ochranných pásmech, jež jsou v jejich vlastnictví. Sporná nebyla existence omezení, ani vznik práva na náhradu. Důvodem zamítnutí žaloby stěžovatelů bylo uplatnění námítky promlčení jejich práva na jednorázovou náhradu podle § 30 odst. 11 vodního zákona, kdy k tomuto promlčení došlo podle § 101 starého občanského zákoníku.¹⁰² Soudy v této věci konstatovali, že by nárok zanikl i pokud by vznikl jen jako částečná náhrada za období do účinnosti nového vodního zákona, který náhradu stanovil jako jednorázovou, protože objektivní lhůta byla stanovena jako tříletá. Stěžovatelé ústavní stížnost stavěli na tom, že jim obecné soudy neústavně odepřely právo na náhradu za nucené omezení jejich vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.¹⁰³ K tomu, proč ústavní soud stížnost odmítl, je vhodné zmínit, jak k celé situaci došlo. Stěžovatelé měli právní předchůdce, kterým vzniklo právo na jednorázovou náhradu počínaje dnem 6. 3. 1998, v době kdy nabyla účinnosti novela vodního zákona z roku 1973.¹⁰⁴ Tehdejšímu vlastníkovi dotčených pozemků vznikl nárok na náhradu za prokázané užívání nemovitostí v ochranných pásmech vodních

¹⁰¹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 327/22-1 ze dne 13. prosince 2022

¹⁰² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

¹⁰³ „Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.“

¹⁰⁴ Tato novela byla provedena zákonem č. 14/1998 Sb.

zdrojů podle § 19 odst. 5 až 6 vodního zákona z roku 1973,¹⁰⁵ vůči tomu, kdo má povolení k odběru vody z vodního zdroje, pro který se stanoví ochranná pásma. Nedošlo-li přitom k dohodě, tak stejně tak jako v současné době byl podle tehdy platného zákona oprávněn rozhodnout o náhradě soud. Nicméně ustanovení tehdy platného vodního zákona nestanovovalo, že se má rozhodnout o jednorázové náhradě. Dále pak se takto stanovená náhrada podle přechodného ustanovení čl. II bodu 1 zákona č. 14/1998 Sb. vztahovala i na ochranná pásma stanovená pravomocným rozhodnutím před 6. březnem 1998. Současný vodní zákon náhradu upravil podle posledního znění v § 30 odst. 11. Právě podle této dohody o poskytnutí náhrady rozhodne soud jednorázově, přechodné ustanovení k novému vodnímu zákonu stanovilo, že práva a povinnosti založené dosavadními právními předpisy zůstávají zachovány, nestanoví-li tento zákon jinak. Ústavní soud neshledává jednorázovou náhradu jako neústavní a to proto, že jejím účelem je zjednodušení vypořádání vztahu mezi vlastníkem a osobou oprávněnou k odběru vody z vodního zdroje,¹⁰⁶ v jejíž prospěch působí ve veřejném zájmu nucené omezení vlastnického práva. Jednorázová náhrada se má týkat celé doby, po kterou lze toto omezení předpokládat. Nevylučuje se však zde, že půjde o omezení dlouhodobě bránící vlastníkovu vykonávat některá jeho práva. Výše náhrady musí být samozřejmě zohledněna při rozhodování, protože je patrné, že dojde k dlouhodobému a intenzivnímu omezení vlastnického práva, taková náhrada by měla být vždy poměřována s tou, které by se dotčenému vlastníku dostalo při vyvlastnění. Zde však dochází k rozporu, na rozdíl od vyvlastnění, zde stále existuje v budoucnu možnost zániku nuceného omezení vlastnického práva a takový vlastník bude moci vykonávat svá práva v rozsahu před nuceným omezením, kromě tohoto je zde však i ta možnost, že vlastník věc v mezidobí zcizí, ovšem pouze za předpokladu, že bude existovat vůle jiné osoby takovou věc nabýt vlivem povahy daného omezení. Stěžovatelům stejně tak jako v případě se studnami¹⁰⁷ uvedeném výše nelze přiznat ze stejného důvodu nárok na bezdůvodné obohacení, protože jej vylučuje právo na náhradu podle § 30 odst. 11 vodního zákona, jelikož tato náhrada se poskytuje za omezení užívání pozemků a staveb, nikoli jen za pouhou existenci ochranného pásma. Výše uvedené jsem

¹⁰⁵ Ve znění účinném od 6. března 1998.

¹⁰⁶ V této posuzované věci se jednalo o osobu oprávněnou na základě povolení vydaného rozhodnutím vodoprávního úřadu podle § 8 odst. 1 písm. b) bodu 1. vodního zákona

¹⁰⁷ Výše uvedený Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 3786/2007 ze dne 31. srpna 2009 byl také napaden u Ústavního soudu, nicméně byl odmítnut. (Usnesení II. ÚS 2995/09 ze dne 3. prosince 2009)

považoval za důležité zmínit a to z důvodu toho, že celé situace vznikla jako následek dědického řízení. Časově mi zde vychází, že vzhledem ke kolizi platností různých zákonů upravujících stejnou oblast, ať už se jedná o vodní zákon nebo občanský zákoník, tak lze dovozovat, že takových situací vlivem dědických řízení přibude.

Jak již bylo několikrát zmíněno v rámci této práce, ochranné pásmo vodního zdroje slouží k ochraně souboru vlastností jako je ochrana vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů za splnění specifických podmínek co do objemu nebo kvality vody a pouze pokud, vyžadují-li to závažné okolnosti, může vodoprávní úřad stanovit ochranná pásma i pro zdroje bez těchto specifických kvalit a objemu. Vodní zákon hovoří o stanovení ochranných pásem vodních zdrojů jako o stanovení takových ve veřejném zájmu. Nicméně o aplikaci opačné, tedy o zrušení ochranného pásma hovoří v případě, kdy k tomu nastanou závažné důvody, anebo odpadne-li důvod ochrany, pak může vodoprávní úřad ochranné pásmo vodního zdroje zrušit.¹⁰⁸ Otázkou zdali je možné ochranné pásmo vodního zdroje zrušit i návrh se zabýval Nejvyšší správní soud.¹⁰⁹ Do novely vodního zákona č. 113/2018 Sb. obsahovalo ustanovení § 30 odst. 9 vodního zákona formulační nedostatek, který říkal, že: „*Opadne-li důvod ochrany, vodoprávní úřad z vlastního podnětu nebo na návrh rozhodne o zrušení ochranného pásma.*“ Tento formulační nedostatek, jež vedl k nejistotě, zdali vodoprávní úřad ruší ochranné pásmo opatřením obecné povahy, byl odstraněn právě výše uvedenou novelou na znění: „*Opadne-li důvod ochrany, vodoprávní úřad ochranné pásmo opatřením obecné povahy zruší.*“ Nejvyšší správní soud se s novým, již dostatečným ustanovením vypořádal tak, že vodoprávní úřad má pravomoc zrušit opatřením obecné povahy stanovené ochranné pásmo, pokud odpadl důvod jeho stanovení, a to i na návrh oprávněné osoby.¹¹⁰ Vodní zákon stanoví speciální postup rušení obecné povahy, Vodoprávní úřad je povinen zabývat se tím, zda je

¹⁰⁸ Srov. § 30 odst. 9 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 As 217/2020-45 ze dne 23. března 2022

¹¹⁰ Oprávněnou osobou se v tomto případě myslí osoba, která je oprávněna podat návrh na stanovení ochranného pásma, tj. ta, která má právo vodu z vodního zdroje odebírat, popřípadě ta, která o povolení k takovému odběru žádá, u vodárenských nádrží pak ta, která vlastní vodní díla sloužící ke vzdouvání vody v takových nádrží nebo její stavebníci. (§ 30 odst. 6 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

návrh podán oprávněnou osobou nebo zda se nejedná o zjevně nepřijatelný návrh (respektive žádost) podle § 45 odst. 3 správního řádu.¹¹¹

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník upravuje samostatně od novely 330/2011 Sb. trestný čin poškození vodního zdroje, který říká, že: „*Kdo, byť i z hrubé nedbalosti¹¹², způsobí poškození vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu vodního zdroje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“¹¹³ Ustanovení tohoto trestného činu je ve vztahu speciality k trestnému činu poškození a ohrožení životního prostředí.¹¹⁴ Stejně tak jako i ostatní trestné činy proti životnímu prostředí je i tento trestný čin charakteristický blanketní skutkovou podstatou, která právě v tomto případě odkazuje na obecně závazné právní předpisy v této oblasti, kterým je v tomto případě vodní zákon.¹¹⁵ Ochrana vodního zdroje byla vyčleněna z původního znění § 293 a § 294, jelikož se nejedná o složku životního prostředí, takovou složkou je totiž voda jako taková, takže zde zákonodárce nepovažoval za systematické, aby ochrana vodního zdroje byla obsažena v obecné skutkové podstatě chránící životní prostředí a jeho složky. V souladu s dosavadní úpravou se navrhlo chránit trestním právem pouze vodní zdroj, u něhož je vodoprávním úřadem stanoveno ochranné pásmo. Výši trestní sazby zvolil zákonodárce s ohledem na značný význam vodních zdrojů pro život a zdraví obyvatelstva a pro jejich hospodářský význam.¹¹⁶

3.1.4 Vztah ochranných pásem vodních děl a vodních zdrojů k jiným omezením

Omezení, která plynou z existence ochranných pásem, jsou odlišná od veřejnoprávních omezení, která se dotýkají nemovitých věcí jako věcná břemena. V současné právní úpravě jsou taková omezení vymezena například jako oprávnění při správě vodních toků. Správci vodních toků jsou oprávněni vstupovat a vjíždět na cizí pozemky a stavby, dále pak odstraňovat nebo nově

¹¹¹ „Žádost nesmí být zjevně právně nepřijatelná. Takovou žádost správní orgán neprojednává a řízení zastaví (§ 66). Usnesení se oznamuje účastníkům, kteří byli o zahájení řízení uvědoměni.“

¹¹² Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem. (§ 16 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů)

¹¹³ § 294a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ § 293 a § 294 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 2022. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-637-8.

¹¹⁶ Sněmovní tisk 297/0 Novela z. - trestní zákoník - EU (Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2010 – 2013)

vysazovat stromy a keře na pozemcích při vodním toku, požadovat předložení povolení a souhlasů týkajících se vodních toků a dávat pokyny pro manipulaci s vodními díly jejich uživatelům v rámci komplexního manipulačního řádu. Zajímavostí v tomto okruhu je například oprávnění správců vodních toků při výkonu správy vodního toku, pokud je to nezbytně nutné a po předchozím projednání s vlastníky pozemků užívat pozemků sousedících s korytem vodního toku a to příkladmo u drobných vodních toků nejvýše v šířce do 6 m od břehové čáry,¹¹⁷ což zakládá jakési ochranné pásmo sui generis. Osobně jsem příkladem stavu, kdy tak správce vodního toku vyžadoval v případě nové zástavby, ale v uplynulých několika letech nikoli. Takže zde toto omezení chápu, ač kriticky, jako stav momentálního rozmyslu úředníka.

Mezi další omezení lze řadit povinnosti vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, vlastníci jsou zde zejména povinni strpět na svém pozemku břehové porosty, dále pak udržovat břehy a koryta v bezvadném stavu k zajištění neškodného odtoku vody, strpět na svém pozemku vodní díla umístěná v korytě vodního toku a další.¹¹⁸ Obdobnými povinnostmi jsou zatíženi i vlastníci pozemků sousedících s koryty vodních toků a vlastníci staveb a zařízení v korytech vodních toků nebo sousedících s nimi.¹¹⁹

Povinnosti nepochybně vznikají i vlastníkům pozemků, na nichž se nachází vodní díla, ale i těm, kteří s nimi byť jen sousedí a vlastníkům vodních děl. Judikaturou velice obtěžkaný § 59a vodního zákona stanoví, že: „*Vlastník pozemku je povinen strpět za náhradu na svém pozemku vodní dílo vybudované před 1. lednem 2002 a jeho užívání.*“ Obdobně jako u vodních toků, viz výše, jsou i zde „*Vlastníci pozemků sousedících s vodním dílem (...) povinni po předchozím projednání s nimi umožnit za účelem provozu a provádění údržby vodních děl v nezbytném rozsahu vstup a vjezd na své pozemky těm, kteří zajišťují provoz nebo provádějí údržbu těchto vodních děl.*“¹²⁰

Mezi další omezení, mimo ochranných pásem, spadá omezení vlastnických, respektive uživatelských práv k nemovitým věcem. Taková omezení

¹¹⁷ Srov. ustanovení § 49 odst. 1 a 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

¹¹⁸ Srov. ustanovení § 50 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

¹¹⁹ Ustanovení § 51 a § 52 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

¹²⁰ § 60 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

jsou důsledkem smluvně nebo na základě rozhodnutí zřízených věcných břemen. Ve stávající veřejnoprávní úpravě je možné poukázat na vyvlastňovací tituly. Zejména ustanovení § 55a vodního zákona uvádí následující: „*Práva k pozemkům a stavbám, potřebným pro uskutečnění veřejně prospěšných staveb na ochranu před povodněmi, lze odejmout nebo omezit postupem podle zákona o vyvlastnění.*“^{121,122}

3.2 Ochranná pásma podle zákona 274/2001 Sb. o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

Neodpustil by si, kdybych do mé první rozsáhlé vědecké práce nepřidal něco osobního. Dávno před vznikem zákonů, které by ochraňovaly vodovody a kanalizace nevznikali vodovody a kanalizace, ale struhy, které zásobovali obyvatele na vesnicích vodou. Takové struhy často nenajdeme na mapách stabilních katastrů, protože často až na výjimky nedostávaly své parcelní číslo. Ochrana takových struh nebyla příliš valná a tak společné užívání vody ze struh pro až dvě desítky nemovitostí s sebou zejména na dlouhých struhách přinášelo řadu obtížných situací. Bylo v celku nevyhnutelné, že množství a i kvalita vody se spolu s postupem k dalším stavením snižovala, což mělo za důsledek poměrně neférový přístup k vodě. Zoufalou situaci lze dokládat například dopisem c. k.¹²³ okresnímu Hejtmánství v Jilemnici, který 14. ledna 1909 podepsalo 19 hospodářů z Poniklé. Bylo v něm barvitě vylíčeno, jaké vlastnosti taková voda měla: (...) *V naší obci strana východní kryje svou veškerou spotřebu vody z pramene prýstícího asi 1/2 hodiny východně od obce samé a přichází takto povrchním tokem do horní části obce samé a přichází takto povrchním tokem do horní části dědiny. Již v tomto horním toku přechází přes vozovou cestu, z které dešťová voda často všechno bláto a hnůj snáší. Berouc se pak dědinou od shora dolů teče od čísla k číslu. Tu pak má každý svoje koryto k nabírání, které však slouží zároveň k vymývání a čištění všech špinavých věcí v obydlí lidských se nalézajících. Tak se perou poplivané a zašpiněné hadry, pokálené pleny od malých dětí, plivátka a noční záchodky se vymývají, všechno prádlo se vymáchá na této vodě. Upotřebený carbid z acetylénových aparátů a vnitřnosti poražených zvířat se též vyčistí na této*

¹²¹ Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě, ve znění pozdějších předpisů

¹²² HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 127 - 129

¹²³ Zkratka pro *císařsko-královský*

vodě a i špína z omytých podlah se do ní lije jako se i někdy vyčerpá žumpa záchodoviny u jednoho čísla, a u druhého asi 50 m níže dokonce i leží roury přes silnici přímo od záchodu do toku toho. Což na podzim, když velká hejna hus brodí v té - tu pak vidíme dno docela pokryté výkaly husími, a tak mohlo by se psát ještě mnoho... Není tedy divu, že není to žádná voda k potřebě, nýbrž je to smrdutá hnojívka vši možné barvy a hustoty, kterou nechce ani dobytek pít. (...) Ponikelští hospodáři se tím snažili u okresního hejtmanství v Jilemnici dosáhnout toho, aby hejtmanství nařídilo hned na další rok stavbu klasického vodovodu. Z další korespondence tehdy vycházelo, že se hejtmanství opakovaně dotazovalo starosty obce na stav příprav vodovodu již v listopadu 1909 a později i v dubnu 1913. Výsledkem byl pak roku 1914 zpracovaný projekt, který však zastavili obě světové války a důsledkem bídne kvality a ochrany vody v obecních struhách byla epidemie střevního tyfu v roce 1941. Od začátku korespondence s hejtmanstvím uplynulo 50 let do realizace vodovodu. Na žádost JZD schválila komise složená ze zástupců Krajského národního výboru, Okresního národního výboru a Místního národního výboru projekt s příslibem, že peníze budou, materiál se bude shánět. Společnými silami tak vzniklo ve zmíněné lokalitě skleněné potrubí, jehož poslední část byla využívána do roku 2016.¹²⁴ Osobním je výše uvedený historický kontext právě proto, že právě poslední část původního vodovodu byla využívána v úseku, který zásoboval rodný dům mého dědy pitnou vodou.

Stran ochranných pásem vodovodů a kanalizací, tak ta vychází ze zákona 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů jak je patrné již z nadpisu této kapitoly. Účelem zákona jsou: „některé vztahy vznikající při rozvoji, výstavbě a provozu vodovodů a kanalizací sloužících veřejné potřebě (...), přípojek na ně, jakož i působnost orgánů územních samosprávných celků a správních úřadů na tomto úseku.“¹²⁵ Stejně tak jako u ochranných pásem vodních zdrojů, tak zde zákonodárce hovoří už o samotném vzniku a provozu vodovodů a kanalizací ve veřejném zájmu. Zákon se vztahuje na takové vodovody a kanalizace, pokud je trvale využívá alespoň 50 fyzických osob, nebo pokud průměrná denní produkce z ročního průměru pitné

¹²⁴ Ponikelské struhy a vodovody. Zpravodaj obce Poniklá: Pod horami. Poniklá: Obec Poniklá, 2022, 52(214), 22-25. - článek vznikl za pomoci vzpomínek vícero pamětníků, článků PhDr. Jaroslava Kavána v časopisu Pod horami 1990 a 1991, článků MNV v Pod horami 1959, obecního archivu a on-line dostupných mapových podkladů pod vedením starosty Tomáše Hájka - použito s laskavým souhlasem starosty Ing. Tomáše Hájka

¹²⁵ § 1 odst. 1 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

nebo odpadní vody za den je 10 metrů krychlových a více. Dále pak na ten vodovod nebo kanalizaci, které provozně souvisí s těmi výše uvedenými.¹²⁶ Vodoprávní úřad může na návrh, současně i z vlastního podnětu rozhodnutím stanovit, že se zákon vztáhne i na vodovody, které nesplňují výše uvedené podmínky a to pokud je to v zájmu ochrany veřejného zdraví, ochrany zdraví zvířat nebo ochrany životního prostředí.¹²⁷ Poslední podmínkou musí být připojení alespoň dvou odběratelů k vodovodu nebo kanalizaci.

Za vodovod zákon o vodovodech a kanalizacích považuje provozně samostatný soubor staveb a zařízení zahrnující vodovodní řády a vodárenské objekty, takovými objekty jsou zejména ty stavby pro jímání a odběr povrchové nebo podzemní vody, její úpravu a shromažďování.¹²⁸ S ochrannými pásmy jdou ruku v ruce obecné technické požadavky na výstavbu vodovodů. Vodovody musí být navrhovány a prováděny tak, aby bylo zabezpečeno dostatečné množství zdravotně nezávadné pitné vody pro veřejnou potřebu. Pokud se jedná o vodovod pro veřejnou spotřebu, tak ten nesmí být propojen s vodovodním potrubím jiného zdroje vody.¹²⁹

Kanalizací se myslí provozně samostatný soubor staveb a zařízení zahrnující kanalizační stoky k odvádění odpadních vod¹³⁰ a srážkových vod společně nebo odpadních vod samostatně a srážkových vod samostatně, kanalizační objekty, čistírny odpadních vod, jakož i stavby k čištění odpadních vod před jejich vypouštěním do kanalizace. *„Odvádí-li se odpadní voda a srážková voda společně, jedná se o jednotnou kanalizaci a srážkové vody se vtokem do této kanalizace přímo, nebo přípojkou stávají odpadními vodami. Odvádí-li se odpadní voda samostatně a srážková voda také samostatně, jedná se*

¹²⁶ Srov. ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹²⁷ Jedná se o vodovody sloužící k rozvodu jiné než pitné vody, oddílné kanalizace sloužící k odvádění povrchových vod vzniklých odtokem srážkových vod a vodovody a kanalizace nebo jejich části, na které není připojen alespoň jeden odběratel

¹²⁸ Srov. ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹²⁹ Srov. ustanovení § 11 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹³⁰ Odpadními vodami se myslí vody použité v obytných, průmyslových, zemědělských, zdravotnických a jiných stavbách, zařízeních nebo dopravních prostředcích, pokud mají po použití změněnou jakost a jejich směsi se srážkovými vodami, jakož i jiné vody z těchto staveb, zařízení nebo dopravních prostředků odtékající, pokud mohou ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod, dále pak průsakové vody vznikající při provozování skládek a odkališť nebo během následné péče o ně. (Vyňato z § 38 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon))

o oddílnou kanalizaci. ¹³¹ I zde je vhodné zmínit obecné technické požadavky, které jsou kladeny na výstavbu kanalizací. Kanalizace musí být navrženo tak, aby negativně neovlivnily životní prostředí, s tím souvisí požadavek na dostatečnou kapacitu pro odvádění a čištění odpadních vod z odkanalizovaného území a také aby bylo zabezpečeno nepřetržité odvádění odpadních vod od odběratelů této služby. Velký důraz je kladený také na to, aby bylo omezováno znečišťování recipientů způsobované dešťovými přívaly. Kanalizace musí být provedena jako vodotěsná konstrukce, musí být chráněna proti zamrznutí a proti poškození vnějšími vlivy. Požadavky na projektovou dokumentaci, výstavbu a provoz kanalizací stanoví prováděcí právní předpis. Stoka pro odvádění odpadních vod, s výjimkou dešťových stok, jakož i kanalizační přípojky musí být při souběhu a křížení uloženy hlouběji než vodovodní potrubí pro rozvod pitné vody. Výjimku zde opět povoluje vodoprávní úřad a to pouze za předpokladu provedení technického opatření k zamezení kontaminace pitné vody odpadní vodou, jak při běžném provozu, tak v případě poruchy kanalizace.¹³²

Vodovod i kanalizace jsou vodním dílem, v pochybnostech o tom, zda jde o vodní dílo, je oprávněný rozhodnout místně příslušný vodoprávní úřad.

Za provozovatele vodovodu nebo kanalizace se považuje osoba, která provozuje vodovod nebo kanalizaci a je držitelem povolení k provozování vodovodu nebo kanalizace vydaného krajským úřadem.¹³³ S provozovatelem může být vlastníkem vodovodu uzavřena smlouva o provozování vodovodu nebo kanalizace. Jestliže vlastník provozuje vodovod nebo kanalizaci svým jménem a na vlastní odpovědnost, pak se na něj vztahují všechna práva a povinnosti provozovatele.¹³⁴

Ochranná pásma vodovodních řádů a kanalizačních stok vznikají k jejich bezprostřední ochraně před poškozením.¹³⁵ V případě vodovodních řádů a kanalizačních stok se ochrannými pásmy rozumí prostor v jejich bezprostřední

¹³¹ § 2 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹³² Srov. ustanovení § 11 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹³³ Srov. ustanovení § 2 odst. 5 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹³⁴ Srov. ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹³⁵ Srov. ustanovení § 23 odst. 1 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

blízkosti určený k zajištění jejich provozuschopnosti.¹³⁶ „Ochranná pásma vodních zdrojů podle zvláštního zákona¹³⁷ tímto nejsou dotčena.“¹³⁸ Stran tohoto ustanovení se vyjádřil Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku, který se zabýval neoprávněným umístěním vodovodní přípojky, kdy ji žalovaný bez souhlasu umístil na cizí pozemek,¹³⁹ zde rozhodl, že aplikace § 58 odst. 3 vodního zákona¹⁴⁰ nelze zaměňovat s ochranným pásmem vodovodních řádů a kanalizačních stok podle § 23 odst. 2 věta druhá a to proto, že se zde tak uvádí s odkazem na § 30 vodního zákona. V rozsudku se dále uvádí, že pokud je „část předmětné stavby potrubí (...) tvořena vodovodní přípojkou, která, jak je explicitně uvedeno v § 3 odst. 1 poslední větě zákona o vodovodech a kanalizacích, vodním dílem není a aplikace § 58 odst. 3 vodního zákona tak vůbec nemůže připadat v úvahu.“ Proto se zde nevyklučuje nárok vlastníka na vydání bezdůvodného obohacení. Účelem náhrady poskytované podle § 58 odst. 3 vodního zákona totiž není kompenzovat vlastnické omezení, které je založené „samotným zastavěním pozemku, ale nahradit majetkovou újmu způsobenou stanovením ochranného pásma všem majitelům pozemků a nemovitostí, které se v tomto ochranném pásmu nacházejí a jimž újma skutečně vznikla (tedy nejen majiteli zastavěného pozemku).“¹⁴¹

Zajímavostí je, že zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích v přechodném ustanovení¹⁴² stanovuje, že vodovody a kanalizace, které byly podle předešlých právních předpisů veřejnými vodovody a veřejnými kanalizacemi a splňují podmínky zakotvené v § 1 zákona, jsou vodovody a kanalizacemi podle něj. Nicméně ochranná pásma, která vznikla podle předešlých právních předpisů tedy k okamžiku nabytí účinnosti nové právní úpravy¹⁴³ a za

¹³⁶ Srov. ustanovení § 23 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹³⁷ § 30 odst. zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

¹³⁸ § 23 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo/4211/2010 ze dne 2. března 2011

¹⁴⁰ Vodoprávní úřad může na návrh vlastníka vodního díla v zájmu jeho ochrany opatřením obecné povahy stanovit ochranná pásma podél něho a zakázat nebo omezit na nich podle povahy vodního díla umístění a provádění některých staveb nebo činností. Vlastníci pozemků a staveb v ochranném pásmu mají vůči vlastníkovi vodního díla nárok na náhradu majetkové újmy, která jim uvedeným zákazem nebo omezením vznikne. Nedojde-li mezi vlastníkem pozemků a staveb v ochranném pásmu a vlastníkem vodního díla k dohodě o výši náhrady, rozhodne o její výši soud.

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo/4211/2010 ze dne 2. března 2011

¹⁴² § 39 odst. 4 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁴³ Tj. k 1. lednu 2022

absence přechodného ustanovení, které by jejich existenci, respektive trvání garantovalo, zanikla.¹⁴⁴

Ochranná pásma vodovodních řádů a kanalizačních stok shledávají jistou podobu s věcnými břemeny zřizovanými podle občanského zákoníku právě tím, že omezují dotčeného vlastníka pozemku, oproti úpravě soukromého práva ochranná pásma vznikají na základě zákona a ve veřejném zájmu.

Ochranná pásma vodovodních řádů a kanalizačních stok se, ve smyslu zmíněného zákona, nepovažují za individuální omezení vlastnického práva v korelaci s čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.¹⁴⁵ Omezení na základě ochranných pásem představuje přípustnou úpravu výkonu vlastnického práva tak, aby nad míru stanovenou zákonem nedocházelo k narušování jiných hodnot chráněných ústavou, kterými je v tomto případě obecný zájem na ochraně vodovodní a kanalizační infrastruktury, která je už od dob vzniku Cloaca Maxima¹⁴⁶ ve starém Římě nepatrně i tím, co dnes známe pod pojmem veřejný zájem. Taková úprava, řešící určitý střet ústavně garantovaných principů je v souladu s právním řádem České republiky a to proto, že sleduje legitimní cíl, kterým je ochrana vodovodů a kanalizací, právě tyto jsou pro svou veřejnou potřebu a užitečnost pod ochranou státní moci.

Vymezení ochranných pásem je v zákoně opět popsáno technickými parametry, kdy ochranná pásma jsou vymezena vodorovnou vzdáleností od vnějšího líce stěny potrubí nebo kanalizační stoky na každou stranu. Zákon o vodovodech a kanalizacích upravuje tři případy a to podle průměru kanalizace nebo vodovodu. V prvním případě deklaruje ochranné pásmo u průměru do 500 milimetrů včetně v šíři 1,5 metru. Ve druhém případě se jedná o průměr vodovodního řádu nebo kanalizační stoky od 500 milimetrů, kdy tento deklaruje ochranné pásmo v šíři 2,5 metru. Nakonec u vodovodních řádů nebo kanalizačních stok od průměru nad 200 milimetrů, ovšem za podmínky, že dno je uloženo v hloubce pod upraveným povrchem větší než 2,5 metru, se vzdálenosti

¹⁴⁴ HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 102

¹⁴⁵ Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

¹⁴⁶ „Velká stoka“ - jeden z nejstarších kanalizačních systémů na světě

podle předchozích dvou od vnějšího líce stěny potrubí nebo kanalizační stoky zvyšují o jeden metr na každou stranu.¹⁴⁷

Z pohledu vzniku ochranného pásma vodovodních řádů a kanalizačních stok není v platné právní úpravě takový vznik vázán na právní moc správního aktu, respektive na jinou formu jednostranného právního jednání správního orgánu jako je tomu u ochranných pásem vodních děl a vodních zdrojů. Ochranné pásmo tedy podle platné právní úpravy vzniká přímo na základě a v mezích zákona. K výše uvedenému i v takto přímém vzniku jsou stanoveny výjimky. Vodoprávní úřad může povolit, a to jen v odůvodněných případech, výjimku. Řízení se o takové úpravě zahajuje na základě žádosti, žádost podává zpravidla vlastník nemovité věci anebo budoucí stavebník. V řízení se postupuje podle § 44 a následujících ustanovení správního řádu.¹⁴⁸ Vodoprávní úřad při svém rozhodování přihlédne ke skutečnostem uvedeným v zákoně.¹⁴⁹ Mezi tyto skutečnosti patří technické možnosti řešení, při kterých musí být zabezpečena ochrana vodovodního řádu nebo kanalizační stoky a technickobezpečnostní ochrana zájmů dotčených osob.

Ex lege jsou vymezeny činnosti, které lze vykonávat v ochranném pásmu jen s písemným souhlasem vlastníka vodovodního řádu nebo kanalizační stoky, popřípadě se souhlasem provozovatele, pokud má takový souhlas udělovat podle uzavřené smlouvy.¹⁵⁰ Dotčené ustanovení slouží k tomu, aby ochranné pásmo dokázalo plnit svou funkci, kterou je ochrana vodovodu a kanalizace před poškozením a zajištěním jejich provozuschopnosti. Další důležitou funkcí je zajištění přístupu pro případy provádění oprav a kontrol. Souhlas vlastníka je nezbytné získat před zahájením činností, mezi které zákon řadí provádění zemních prací, staveb, umístování konstrukcí a jiných obdobných zařízení, provádění činností, které právě omezují přístup k vodovodnímu řádu nebo kanalizační stoce,

¹⁴⁷ Srov. ustanovení § 23 odst. 3 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁴⁸ Jedná se o zahájení řízení o žádosti, které je zahájeno dnem, kdy je žádost doručena věcně a místně příslušnému správnímu orgánu (v tomto případě příslušnému vodoprávnímu úřadu).

¹⁴⁹ Srov. ustanovení § 23 odst. 4 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁵⁰ Jedná se o smlouvu s ohledem na ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích), vlastník vodovodu a kanalizace v tomto případě uzavírá smlouvu o provozování vodovodu a kanalizace s provozovatelem. Jestliže pak vlastník provozuje vodovod a kanalizaci svým jménem a na vlastní odpovědnost, vztahují se na něj všechna práva a povinnosti provozovatele.

dále pak ty, které by mohly ohrozit jejich technický stav nebo plynulé provozování. Stran dalších činností se jedná o vysazování trvalých porostů, provádění skládek mimo skládek jakéhokoliv odpadu¹⁵¹ a provádění terénních úprav.¹⁵² Souhlas vyžaduje písemnou formu. Pokud je v souhlasu vlastníka, popřípadě provozovatele vodovodu nebo kanalizace vymezený rozsah či jiné, další podmínky výkonu uvedených činností, tak jsou pro osobu, která hodlá uvedené činnosti vykonávat, závazné. Zákon v následujícím ustanovení pamatuje i na situaci, kdy osoba, která hodlá provádět výše uvedené činnosti, souhlas nezíská. Následně osoba může požádat vodoprávní úřad o povolení k těmto činnostem. Podmínkou se tak stává záporné stanovisko k žádosti o udělení souhlasu adresované vlastníkovi, respektive provozovateli vodovodu nebo kanalizace. Souhlas musí být výslovně odmítnut a v přiměřené době nesmí dojít k jeho udělení. Vodoprávní úřad následně v tomto případě tyto činnosti v ochranném pásmu povolí a stanoví podmínky pro jejich provedení.

Následkem porušení zákazu provádění výše uvedených činností bez obligatorního souhlasu vlastníka, provozovatele nebo vodoprávního úřadu, nařídí příslušný orgán veřejné správy tomu, kdo se dopustil tohoto porušení obnovit předešlý stav. Ustanovení § 27 odst. 7 zákona o vodovodech a kanalizacích určuje věcnou příslušnost orgánů veřejné moci k tomuto rozhodnutí podle typu nepovolené činnosti. V případě vysazování trvalých porostů je právě vodoprávní úřad příslušný k nařízení obnovy předešlého stavu. U dalších zbylých činností¹⁵³ jsou příslušné úřady podle zvláštních právních předpisů.¹⁵⁴

Stran informační povinnosti související s ochrannými pásmy je vlastník vodovodního řádu nebo kanalizační stoky, stejně tak jako případný provozovatel, pokud tak vyplývá ze smlouvy¹⁵⁵ povinen na žádost poskytnout informaci žadateli o možném střetu jeho záměru s ochranným pásmem vodovodu nebo kanalizace a

¹⁵¹ „Odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje, má úmysl nebo povinnost se jí zbavit.“ (§ 4 odst. 1 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů)

¹⁵² Srov. ustanovení § 23 odst. 5 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁵³ Provádění zemních prací, staveb, umístování konstrukcí nebo jiných podobných zařízení či provádění činností, které omezují přístup k vodovodnímu řádu nebo kanalizační stoce nebo těch které by mohly ohrozit jejich technický stav nebo plynulé provozování, dále provádění skládek mimo skládek jakéhokoliv odpadu a provádění terénních úprav

¹⁵⁴ Těmito předpisy jsou příkladmo zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, zákon č. 254/2001 Sb., o vodách ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

¹⁵⁵ Podle § 8 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

další údaje podle zvláštního zákona. V tomto případě se jedná o stavební zákon a jeho ustanovení § 161 odst. 1.¹⁵⁶ V rámci následujících vět dotčené ustanovení¹⁵⁷ upravuje povinnosti stavebníků, kteří provádějí činnosti související se zásahy do terénu, včetně zásahů do pozemních komunikací nebo jiných staveb v ochranném pásmu, tak, že jsou na svůj náklad neprodleně po zásahu povinni přizpůsobit veškerá zařízení a příslušenství vodovodního řádu a kanalizační stoky mající vazbu na terén, pozemní komunikaci nebo jinou stavbu právě podle úrovně povrchu. Tyto práce smí provádět opět pouze s vědomím a se souhlasem vlastníka vodovodního řádu nebo kanalizace, popřípadě provozovatele, pokud tak vyplývá ze smlouvy uzavřené mezi vlastníkem a provozovatelem podle několikrát omílaného § 8 odst. 2 zákona o vodovodech a kanalizacích.

Co se týče náhrady za omezení, zákon o vodovodech a kanalizacích takovou úpravu neobsahuje. Nutno je vycházet z ostatních zákonů a příklonům od komentářové literatury. Mohou a zcela jistě nastávají případy, kdy ochranné pásmo vlastníka nemovitosti velmi omezí v užití dotčené nemovitosti, když právě vlastník k zamýšlené aktivitě nezíská povolení vodoprávního úřadu anebo souhlas vlastníka vodovodu nebo kanalizace. V tomto případě lze vznést otázku práva na peněžní náhradu za strpění tohoto omezení.¹⁵⁸ „*Intenzivní je tato otázka v případech, kdy vodovod či kanalizace vede poblíž hranice pozemku a ochranným pásmem se zasáhne na území druhého pozemku ve vlastnictví jiné osoby.*“¹⁵⁹ Nutno připomenout, jak již bylo několikrát zmíněno, že provoz vodovodů a kanalizací je ve veřejném zájmu, právě proto je omezení vlastnického práva ochranným pásmem zákonem uloženo jménem veřejného, nikoli soukromého

¹⁵⁶ Vlastníci technické infrastruktury jsou povinni vést o ní evidenci, která musí obsahovat polohové umístění a ochranu, a v odůvodněných případech, s ohledem na charakter technické infrastruktury, i výškové umístění. Na žádost pořizovatele územně analytických podkladů, územní studie nebo územně plánovací dokumentace, obecního úřadu, žadatele o vydání regulačního plánu nebo územního rozhodnutí, stavebníka nebo osoby jím zmocněné sdělí vlastník technické infrastruktury ve lhůtě do 30 dnů údaje o její poloze, podmínkách napojení, ochrany a další údaje nezbytné pro projektovou činnost a provedení stavby. Informace mohou být poskytnuty v digitální podobě. Vlastník technické infrastruktury je oprávněn požadovat na žadateli úhradu nákladů spojených s poskytnutím požadovaných údajů, nejvýše však do výše nákladů na pořízení jejich kopií, nosičů dat a nákladů na doručení. K tomu ustanovení odst. 2 ve stejném paragrafu určuje povinnost na výzvu orgánu územního plánování a stavebního řádu vlastníkům k tomu jim bez průtahů poskytnout nezbytnou součinnost při plnění úkolů podle stavebního zákona

¹⁵⁷ § 23 odst. 8 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁵⁸ Srov. RUBEŠ, P. Zákon o vodovodech a kanalizacích: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO274_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁵⁹ RUBEŠ, P. Zákon o vodovodech a kanalizacích: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO274_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

zájmu. Vlastnictví má totiž svou sociální funkci,¹⁶⁰ a proto jeho omezení právě ve veřejném zájmu nezakládá právo na náhradu z titulu soukromého práva.¹⁶¹ Vlastník pozemku se může domáhat pouze náhrady za omezení v obvyklém užívání pozemku či stavby.¹⁶² Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení deklaroval, že „*samotná existence ochranného pásma na části pozemku nepředstavuje omezení vlastnického práva k pozemku podle uvedeného zákona ani nezakládá právo na náhradu za snížení hodnoty pozemku. Nárok vlastníka na náhradu za omezení při realizaci uživatelské složky vlastnického práva k pozemku totiž předpokládá nikoliv jen pouhou existenci ochranného pásma, ale i zákaz či omezení vlastníka v provádění určité činnosti či budování staveb na pozemku ze strany příslušných vodoprávních orgánů.*“¹⁶³ V dalším rozsudku¹⁶⁴ Nejvyšší soud České republiky říká, že pokud je právní důvod omezení vlastnického práva spatřován v normách veřejného práva, pak platí, že normy veřejného práva nemohou bez dalšího vyloučit vznik soukromoprávního vztahu z bezdůvodného obohacení, a to zejména tehdy, pokud taková veřejnoprávní norma sama neupravuje náhradu za omezení vlastnického práva v souladu s požadavkem, který je vyjádřen v čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.¹⁶⁵ V uvedeném případě je proto nutné vycházet přiměřeně z Nálezu Ústavního soudu¹⁶⁶, kde se uvádí, že i když zákonodárce může vlastnické právo omezit ve prospěch soukromých osob, pokud se tedy jedná o veřejný zájem, pak je nutné odlišovat různé případy omezení vlastnického práva a účely těchto omezení, což znamená, že při právním hodnocení je třeba zohlednit případy, kdy se jedná pouze o plnění veřejného zájmu bez tvorby zisku, od případů souvisejících s podnikáním, ale státem podporovaným. Nutno podotknout, že Nejvyšší soud k otázce náhrady vlastníkům za omezení zaujal stanovisko, které je třeba k této také otázce zmínit. Jedná se o spojitost dostatečné intenzity omezení právě s ohledem oprávnění vlastníka na náhradu. Konkrétně v tomto rozhodnutí říká, že: „*nárok na náhradu za omezení vlastnického práva nevzniká v případě jakéhokoli omezení vlastnického práva (vlastnické právo ze své samotné povahy není neomezené,*

¹⁶⁰ Článek 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod („Vlastnictví zavazuje (...)“)

¹⁶¹ Tímto je myšleno užití institutu bezdůvodného obohacení

¹⁶² Srov. RUBEŠ, P. Zákon o vodovodech a kanalizacích: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO274_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 428/2011 ze dne 14. listopadu 2012

¹⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3010/2011 ze dne 18. září 2012

¹⁶⁵ Srov. ADAMOVIČ, Hana. Bezodůvodné obohacení v uživatelských vztazích založených normami veřejného práva. Právní fórum. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, roč. 2011, č. 9, s. 427-431. ISSN 1214-7966.

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 652/06 ze dne 21. listopadu 2007

naopak je omezeno řadou předpisů soukromého i veřejného práva), nýbrž jen v případě, kdy omezení dosáhne takové intenzity, že je zasažena samotná podstata vlastnictví.¹⁶⁷ Pokud omezení uvedené intenzity dosáhne, pak je možné přistoupit k aplikaci čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod přímo a to i v situaci, kdy tak dotčený zákon nestanoví. Pokud se nenaplní podmínka dostatečné intenzity omezení, načež není možné situaci posuzovat podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, pak je nutné posuzovat situaci podle čl. 11 odst. 3 Listiny,¹⁶⁸ kde právo na náhradu nevzniká. Dále pak „*bez souhlasu vlastníka a zároveň bez náhrady lze věc zatížit veřejnoprávním omezením pouze za splnění tří podmínek. Zaprvé omezení musí být stanoveno zákonem, zadruhé omezení musí být legitimní. Zatřetí musí být tento zásah přiměřený, neboli míra omezení vlastníka nesmí přesáhnout míru výhody pro ostatní.*“¹⁶⁹ Vlastník je v těchto uvedených případech zbaven i nároku na kompenzaci z důvodu bezdůvodného obohacení.

Zákon o vodovodech a kanalizacích současně upravuje i přestupky, které může fyzická osoba, podnikající fyzická osoba a právnická osoba spáchat. Přestupkové jednání vyplývá z činností, které byly uvedeny výše¹⁷⁰ a jsou konány bez souhlasu vlastníka nebo provozovatele.¹⁷¹ Ve všech třech uvedených případech osob lze za přestupek uložit pokutu do desetitisíc korun. Stran trestných činů je možné v korelaci s usnesením Nejvyššího soudu,¹⁷² které stanovuje, že za energetické zařízení se považuje i veřejné osvětlení v obci, jehož obecnou prospěšnost lze spatřovat především v usnadnění osob a zajištění jejich osobní bezpečnosti, prostou úvahou považovat i vodovody a kanalizace pokud poukazují na to, že: „*Obecně prospěšným zařízením se rozumí (...) zařízení energetické nebo*

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1022/2014 ze dne 30. března 2016

¹⁶⁸ „Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.“

¹⁶⁹ HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 158

¹⁷⁰ Jedná se o činnosti, jakými jsou, provádění zemních prací, staveb, umístování konstrukcí nebo jiných podobných zařízení či provádění činností, které omezují přístup k vodovodnímu řádu nebo kanalizační stoce nebo těch které by mohly ohrozit jejich technický stav nebo plynulé provozování, dále provádění skládek mimo skládek jakéhokoliv odpadu a provádění terénních úprav

¹⁷¹ Srov. ustanovení § 32 a § 33 v obou odst. 1, písm. a) bod. 1, 2, 3 a 4 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁷² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1215/2012 ze dne 31. října 2012

vodárenské (...).¹⁷³ K úvaze mě vede i fakt, že se jedná o typ liniové stavby¹⁷⁴, byť k jinému účelu než v případě veřejného osvětlení. Trestní zákoník stanoví dva trestné činy v souvislosti s obecně prospěšnými zařízeními. Prvním je poškození a ohrožení obecně prospěšného zařízení, kdy ten „*Kdo úmyslně poškodí obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí jeho provoz nebo využívání, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“¹⁷⁵ Pokud pachatel takové zařízení zničí, odstraní nebo učiní-li jej neupotřebitelným, způsobí jeho poruchu anebo způsobí-li takovým činem značnou škodu,¹⁷⁶ bude potrestán v rozsahu odnětí svobody jednoho roku až šesti let nebo peněžitým trestem. Odnětím svobody v rozsahu dvou až osmi let bude potrestán pachatel, způsobí-li škodu velkého rozsahu, nebo spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.¹⁷⁷ Druhým trestným činem je poškození nebo ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti, kdy ten „*Kdo z hrubé nedbalosti*¹⁷⁸ zničí, poškodí, odstraní nebo učiní neupotřebitelným obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí provoz obecně prospěšného zařízení, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“¹⁷⁹ Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li tímto trestným činem škodu velkého rozsahu anebo spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.¹⁸⁰

3.2.1 Vztah ochranných pásem vodovodních řadů a kanalizačních stok k jiným omezením

Mimo ochranných pásem vodovodních řadů a kanalizačních stok jsou předpisy veřejného práva stanoveny i další omezení vlastnických práv k nemovitým věcem. Tato omezení existují nezávisle na rozsahu vymezení ochranného pásma. Omezení se v tomto případě označuje jako zákonné věcné břemeno, které vázne na dotčených nemovitých věcech, tyto jsou v platné právní úpravě vymezena jako oprávnění vlastníka, respektive provozovatele chráněných zařízení. V zákoně o vodovodech a kanalizacích se jedná o následující ustanovení:

¹⁷³ § 132 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷⁴ § 509 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Liniové stavby, zejména vodovody, kanalizace nebo energetická či jiná vedení (...).“

¹⁷⁵ § 276 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷⁶ Značná škoda je škoda ve výši nejméně 1 000 000 korun

¹⁷⁷ Srov. ustanovení § 276 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷⁸ Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem. (§ 16 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů)

¹⁷⁹ § 277 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸⁰ Srov. ustanovení § 277 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

„Vlastník vodovodu nebo kanalizace je oprávněn za účelem kontroly, údržby nebo stavební úpravy vodovodu nebo kanalizace vstupovat a vjíždět na příjezdné, průjezdné a vodovodem nebo kanalizací přímo dotčené cizí pozemky, a to způsobem, který co nejméně zatěžuje vlastníky těchto nemovitostí. Stejně oprávnění má i provozovatel za účelem plnění povinností spojených s provozováním vodovodu nebo kanalizace,“¹⁸¹ dále pak, „stavebník¹⁸² a vlastník vodovodu nebo kanalizace mají právo umísťovat na cizí pozemek nebo stavbu tabulky vyznačující polohu vodovodu nebo kanalizace.“¹⁸³ Vznikne-li spor o rozsah těchto oprávnění, rozhoduje o tomto sporu příslušný vodoprávní úřad.¹⁸⁴

Výše zmíněná práva musí být vykonávána tak, aby bylo co nejméně omezováno a zasahováno do práv vlastníků nemovitých věcí. *„Za tímto účelem je oprávněná osoba zejména povinna svůj vstup na cizí pozemek nebo stavbu jejímu vlastníku předem oznámit a po skončení prací pozemek nebo stavbu uvést do předchozího stavu, pokud se s vlastníkem nedohodne jinak. Výkon tohoto práva musí být prováděn též tak, aby co nejméně omezoval osoby užívající pozemek nebo stavbu na základě smlouvy s vlastníkem pozemku nebo stavby a další osoby, které ji užívají s jeho souhlasem.“¹⁸⁵* Výše uvedená práva přecházejí na právní nástupce stavebníka, vlastníka a provozovatele vodovodu nebo kanalizace, stejně tak na i na právní nástupce vlastníků pozemků a staveb. Pokud vznikne z výše uvedených důvodů újma, tak je zde zákon o poznání přímočařejší, v případě, kdy vznikne výkonem práv stavebníka nebo vlastníka vodovodu nebo kanalizace újma, současně pokud je-li taková osoba omezena v obvyklém užívání pozemku nebo stavby, má tato osoba právo na náhradu. V situaci, kdy nedojde k dohodě o výši, popřípadě způsobu náhrady takové škody, poskytně v souladu se zákonem stavebník nebo vlastník vodovodu nebo kanalizace osobě oprávněné osobě

¹⁸¹ § 7 odst. 1 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁸² Osoba, která pro sebe žádá vydání stavebního povolení nebo ohlašuje provedení stavby, terénní úpravy nebo zařízení, jakož i její právní nástupce, a dále osoba, která stavbu, terénní úpravu nebo zařízení provádí, pokud nejde o stavebního podnikatele realizujícího stavbu v rámci své podnikatelské činnosti; stavebníkem se rozumí též investor a objednatel stavby – úprava osoby stavebníka je v současnosti rozšířenější než úprava podle zákona č. 50/1976, o územním plánování a stavebním řádu

¹⁸³ § 7 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁸⁴ Srov. ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích) o vodovodech a kanalizacích))

¹⁸⁵ § 7 odst. 4 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

jednorázovou náhradu, kterou stanoví zvláštní právní předpis¹⁸⁶, učinit by tak měl bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 6 měsíců ode dne vzniku práva na náhradu. Tímto není dotčeno právo domáhat se náhrady u soudu. Jiná situace je ovšem v případech styku vodovodů a kanalizací se stavbami zřízenými podle zákona o pozemních komunikacích.^{187,188} Z pozice soukromoprávních omezení je i v tomto případě nutno odlišovat ochranná pásma od omezení vlastnických, respektive uživatelských práv k nemovitým věcem, která jsou důsledkem na základě rozhodnutí nebo smluvně zřízených věcných břemen. Pokud výkon činností nespadá mezi zákonná věcná břemena uvedená výše, pak je vlastník vodovodu nebo kanalizace povinen zajistit odpovídající věcně právní vztah s vlastníkem dotčené věci. Situace je obdobná jako v případě úpravy, kterou stanoví energetický zákon.¹⁸⁹ Podle tohoto zákona je provozovatel přenosové soustavy anebo distribuční soustavy povinen „*zřídit věcné břemeno umožňující využití cizí nemovitosti nebo její části (...), a to smluvně s vlastníkem nemovitosti za jednorázovou náhradu; v případě, že vlastník není znám nebo určen nebo proto, že je prokazatelně nedosažitelný nebo nečinný nebo nedošlo k dohodě s ním a jsou-li dány podmínky pro omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě podle zvláštního právního předpisu¹⁹⁰, vydá příslušný vyvlastňovací úřad na návrh příslušného provozovatele distribuční soustavy rozhodnutí o zřízení věcného břemene umožňujícího využití této nemovitosti nebo její části. To platí i v případě, kdy je stavba, pro kterou se právo vyvlastňuje, zřizována nebo již byla zřízena a zřízení věcného břemene nezmařil provozovatel distribuční soustavy.*“ Ovšem i v tomto případě může snadno nastat situace, kdy je nutné odpovědět na otázku o rozsahu věcného břemene a rozsahu ochranného pásma. „*Veřejnoprávní předpis toliko požaduje, aby provozovatel zařízení elektrizační soustavy zřídil za účelem využití cizí nemovité věci věcné břemeno, nepožaduje ovšem, aby se rozsah věcného břemene kryl s rozsahem ochranného pásma.*“¹⁹¹ Výlučně je pak

¹⁸⁶ Pravděpodobně by se jednalo o stanovení náhrady podle zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, předmětem úpravy tohoto zákona je oceňování věcí, práv a jiných majetkových hodnot a služeb. Odkazují-li dotčené předpisy na cenový nebo zvláštní předpis pro oceňování majetku nebo služby k jinému účelu než pro prodej, rozumí se tímto předpisem právě tento zákon.

¹⁸⁷ Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸⁸ Srov. ustanovení § 7 odst. 5 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

¹⁸⁹ Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹⁰ Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo stavbě, ve znění pozdějších předpisů (vyvlastňovací zákon)

¹⁹¹ HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9. s. 347

na vzájemné smluvním ujednání obou smluvních stran, tedy provozovatele a vlastníka nemovité věci, aby rozsah věcného břemene vymezily. Platí však, že obsah a předmět smluvně zřízeného věcného břemene by neměl být identický s omezeními, které plynou přímo z veřejnoprávních ustanovení o ochranných pásmech, protože v takovém případě by chyběl zákonný důvod k vkladu předmětného práva do katastru nemovitostí.¹⁹² Pokud by tedy výše popsáný problém vznikl a s ním tedy i otázka o rozsahu věcného břemene, které by měl vyvlastňovací orgán zřídit a to taková jestli má jeho rozsah kopírovat rozsah ochranného pásma, pak je zde nutné vycházet ze skutečnosti, že ochranné pásmo vzniká jako důsledek nabytí právní moci předmětného územního rozhodnutí. V tomto okamžiku už totiž existuje zatížení nemovitosti a vyvlastňovací řízení se teprve zahajuje.

Vyvlastňovacím titulem nemohou být ta oprávnění, která dotčeným osobám plynou přímo ze zákona. „*Vyvlastnění lze provést jen v takovém rozsahu, který je nezbytný k dosažení účelu vyvlastnění stanoveného zvláštním zákonem.*“¹⁹³ Z uvedeného ustanovení vyvlastňovacího zákona plyne, že rozsah věcného břemene by měl vlastníka v zásadě omezovat právě jen v rozsahu, aby bylo možné realizovat účel vymezený ve vyvlastňovacím titulu, tím je zřízení a provoz předmětného zařízení na cizím pozemku. Když přihlídneme ke skutečnosti, že ochranné pásmo existuje současně s vydáním rozhodnutí vyvlastňovacího úřadu, pak by zřízení takového věcného břemene v rozsahu ochranného pásma s ohledem na § 4 odst. 1 vyvlastňovacího zákona nesplňovalo požadavek jím stanovený. V opačném případě by rozsah věcného břemene zřizovaného vyvlastňovacím úřadem měl být omezen do té míry, aby jeho rozsah umožňoval provozovateli zřídit a provozovat dotčené zařízení na cizím pozemku.¹⁹⁴

¹⁹² Srov. HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 88

¹⁹³ § 4 odst. 1 zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo stavbě, ve znění pozdějších předpisů (vyvlastňovací zákon)

¹⁹⁴ Srov. HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9, s. 88–89

3.3 Ochranná pásma podle zákona 164/2001 Sb. o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech ve znění pozdějších předpisů (lázeňský zákon)

I v tomto případě si dovolím v úvodu této kapitoly jednu osobní záležitost, která poukazuje na nutnost ochrany přírodních léčivých zdrojů a zdrojů minerální vody. Lázně Teplice v Čechách patří k lázním s jednou z nejdelších tradic - prokazatelně delší než 2000 let. Tuto skutečnost dokládají archeologické nálezy římských mincí. V 18. - 19. století se zde léčili například car Petr I., Johann Wolfgang Goethe, pruský král Bedřich Vilém III. anebo Ludwig van Beethoven a další. Samotné počátky města byly spojeny právě s lázeňstvím. Tato tradice je spojena právě s přírodním léčivým zdrojem a to zdrojem Pravřídlo.¹⁹⁵ Účinky léčby vykazují v případě subjektivního hodnocení hostů zlepšení v 95,7% případů, přičemž lékaři konstatují pozitivní změnu zdravotního stavu u 96,1% hostů.¹⁹⁶ V roce 1871 byl v blízkosti Teplic založen důl Döllinger, který měl 15 metrů mocnou uhelnou sloj, která byla dobytelná po pouhých 66 metrech. Naděje na potenciální zisk z dolu se rozplynula krachem na burze ve Vídni. Těžaři vytvořili tak velký dluh, že jim byl ustanoven nucený správce, který byl bohužel těžby neznalý a k vedoucím pracím v dolu najímal osoby bez patřičných kvalifikací. Odborník byl mezi nimi jen jeden a to jistý důlní Walter, který žádal systematické spravování dolu a postupné předvrtávání při ražbě chodeb na délku dvou metrů, aby bylo včas zjištěno, že se v cestě těžby nenachází voda, bohužel se neshledal s kladným stanoviskem k takovému postupu, a proto tento důlní správa nepovolila. 10. února 1879 v nejvrchnějším horizontu dolu dva havíři udělali v čelbě chodby záseky, vlivem toho se utrhla část uhelné sloje a voda velkou silou vrazila do dolu. Kromě zmařených 21 životů došlo po 64 hodinách od průvalu ke zmizení teplických termálních pramenů. Před Teplicemi stála počínající lázeňská sezona a tak byla nálada mezi všemi, kteří jsou s lázeňstvím spjatí, velmi ponurá. Panika byla rozsáhlá, všichni vybírali své finanční prostředky z městské spořitelny, která se jen zázrakem nezhroutila. V Teplicích byl v té době purkmistrem Uher, který svolal schůzi jak zástupců města, dotčených okresů, lázní i báňského hejtmanství. Shodli se na tom, že je nutné požádat do Vídně o

¹⁹⁵Jedná se o termální minerální vodu hydrogenuhličitano-sírano-sodného typu s bohatým obsahem minerálů a příměsí radonu o teplotě 41°C.

¹⁹⁶Lázně Teplice v Čechách a. s. Svaz léčebných lázní České republiky [online]. 2023 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <http://www.lecebnelazne.cz/profiles/82-lazne-teplice-v-cechach-a-s>

pomoc odborníků z oblasti geologie. Odborníci rozhodli, že je velká šance k obnovení pramenu tím, kdy se důl naplní vodou na největší možnou míru. I přes oběti uvnitř dolu bylo zakázáno vodu dále čerpat a k tomu začali práce na hloubení jímací šachty. 22. února 1879 byl pramen opět objeven, nicméně šachta musela být prohloubena až 52,5 metru pod původní hladinu přelivu. Osobně myslím, že toto k základní demonstraci zájmu na ochranných pásmech podle lázeňského zákona stačí. Ztráta Pravidla mohla mít nedozírné následky na celý region, který už je tak velmi zasažen těžbou a působí neperspektivně.¹⁹⁷

Lázeňský zákon stanovuje podmínky pro ochranu přírodních léčivých zdrojů a zdrojů minerálních vod sloužících zejména k dietetickým účelům, přírodních léčebných lázní a lázeňských míst.¹⁹⁸ Za přírodní léčivý zdroj považuje zákon přirozeně vyskytující se minerální vodu, která v rámci práce reprezentuje vodní hospodářství, nicméně zákon o léčivém zdroji hovoří i v případě peloidu¹⁹⁹ a plynu. Vše z uvedeného musí mít vlastnosti vhodné pro léčebné využití. O takovém zdroji je vydáno osvědčení podle lázeňského zákona. Minerální vodou pro léčebné využití se v rámci zákona myslí přirozeně se vyskytující voda původní čistoty.²⁰⁰ Dalším podstatným pojmem je zdroj přírodní minerální vody, kterým je „*přirozeně se vyskytující podzemní voda původní čistoty, stálého složení a vlastností, která má z hlediska výživy fyziologické účinky dané obsahem minerálních látek, stopových prvků nebo jiných součástí, které umožňují její použití jako potraviny a k výrobě balených minerálních voda.*“²⁰¹ Stejně jako v případě přírodního léčivého zdroje je i zde vydáváno osvědčení podle lázeňského zákona. Vydávání takového osvědčení náleží Ministerstvu zdravotnictví, kterému toto náleží podle § 3 odst. 1 lázeňského zákona a s tímto

¹⁹⁷ Katastrofa státního rozsahu na Dole Döllinger v roce 1879. ZDAŘ BÚH.CZ [online]. 2010 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.zdarbuh.cz/dulni-nestesti/katastrofa-statniho-rozsahu-na-dole-dollinger-v-roce-1879/>

¹⁹⁸ Srov. ustanovení § 1 zákona č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech, ve znění pozdějších předpisů (lázeňský zákon)

¹⁹⁹ Peloid je termín, který používáme k označení přírodní látky, jež obsahuje anorganické a organické složky v různých poměrech. Mezi peloidy spadají bahna, dále pak slatiny a rašeliny, které se souborně nazývají humolity. Humolit je definován jako směs, která obsahuje hlavně organické látky s minimálně 30% podílem humusových substancí.

²⁰⁰ Obsah rozpuštěných pevných látek musí být nejméně 1 g/l nebo s obsahem nejméně 1 g/l rozpuštěného oxidu uhličitého nebo s obsahem jiného pro zdraví významného chemického prvku anebo která má u vývěru přirozenou teplotu vyšší než 20 C nebo radioaktivitu radonu nad 1,5 kBq/l. (§ 2 odst. 1 věta 3. lázeňského zákona) (kBq/l je zkratka pro kilo becquerel na litr, kterým je jednotka intenzity záření zdroje radioaktivního záření na litr vody v soustavě SI.

²⁰¹ § 2 odst. 2 lázeňského zákona

spojeným zmocňovacím ustanovením²⁰² ke způsobu a rozsahu hodnocení přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, povoleným úpravám výtěžku přírodních zdrojů a způsobu získávání, přepravy a skladování výtěžku.²⁰³ Ustanovení § 3 odst. 1 lázeňského zákona dále počítá i se zvláštními právními předpisy „*při výrobě balených přírodních minerálních vod a nakládání s výrobkem ze zdroje přírodní minerální vody (...)*“,“ za předpokladu, že zákon nestanoví jinak, mimo to ukazatele přirozeného, respektive přírodního ozáření z vody stanoví taktéž zvláštní právní předpis.²⁰⁴ Stran účelům lázeňské péče lze využívat pouze takové zdroje minerální vody, o nichž je vydáno osvědčení, že jsou léčivými zdroji podle lázeňského zákona.²⁰⁵ Stejně tak k výrobě přírodních minerálních vod lze využívat jen ty zdroje, které taky dosáhli vydání osvědčení podle lázeňského zákona.²⁰⁶

Jak již bylo zmíněno v úvodní kapitole, tak „*přírodní léčivý zdroj (...) a zdroj přírodní minerální vody (...) nejsou součástí ani příslušenstvím pozemků a nejsou předmětem vlastnictví.*“²⁰⁷ Na toto ustanovení se váže oznamovací povinnost, jak vlastníka pozemku, tak i právnické nebo fyzické osoby, která v průběhu své vyhledávací, průzkumné, stavební a jiné činnosti zjistí výskyt podzemní vody a to buď se známkami zvýšené teploty, mineralizace nebo oxidu uhličitého, tato oznamovací povinnost vzniká ve lhůtě do 15 dnů ode dne zjištění příslušnému ministerstvu.²⁰⁸ Pokud osoba odejme ze zdroje výtěžek, pak se teprve ten stane předmětem vlastnictví,²⁰⁹ odejmutí takového výtěžku musí být v souladu s lázeňským zákonem, kdy využívat zdroje možné jen na podkladu povolení, které vydá Ministerstvo zdravotnictví, jenž dbá na to, aby bylo využívání zdroje šetrné a výtěžek byl využíván především k léčebným a dietetickým účelům.²¹⁰ Za využívání zdroje přírodní minerální vody, respektive za výtěžek odebraný z něj

²⁰² § 46 odst. 1-3 lázeňského zákona

²⁰³ Jedná tak v souladu s vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 423/2001 Sb., kterou se stanoví způsob a rozsah hodnocení přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod a další podrobnosti jejich využívání, požadavky na životní prostředí a vybavení přírodních léčebných lázní a náležitosti odborného posudku o využitelnosti přírodních léčivých zdrojů a klimatických podmínek k léčebným účelům, přírodní minerální vody k výrobě přírodních minerálních vod a o stavu životního prostředí přírodních léčebných lázní (vyhláška o zdrojích a lázních)

²⁰⁴ Vyhláška Státního úřadu pro jadernou bezpečnost č. 422/2016 Sb., o radiační ochraně a zabezpečení radionuklidového zdroje, ve znění pozdějších předpisů

²⁰⁵ Srov. ustanovení § 3 odst. 2 lázeňského zákona

²⁰⁶ Srov. ustanovení § 3 odst. 3 lázeňského zákona

²⁰⁷ § 4 odst. 1 lázeňského zákona

²⁰⁸ Srov. ustanovení § 8 odst. 1 lázeňského zákona

²⁰⁹ Srov. ustanovení § 8 odst. 2 lázeňského zákona

²¹⁰ Srov. ustanovení § 9 odst. 1 lázeňského zákona

v množství stanoveném v povolení k využívání zdroje, platí uživatel zdroje poplatek. Výši poplatku stanovuje v jednotkách vláda nařízením. Od počátku účinnosti lázeňského zákona²¹¹ se cena postupně vyvíjí, počáteční cena byla stanovena na 3 koruny za metr krychlový odebrané přírodní minerální vody, v současnosti poplatek dosáhl výše 12 korun za stejnou jednotku. Nastavení výše poplatku v České republice vychází z principu předběžné opatrnosti, zajišťuje totiž jejich dlouhodobou stabilitu a zabraňuje tím kolísání hladiny ve vrtech a s tím spojená rizika. V roce 2018 bylo vyčerpáno 800 000 metrů krychlových²¹² přírodní minerální vody, pokud by byla výše podobná, za uvedenou cenu, plynul by do státního rozpočtu příjem kolem 10 milionu korun.

Využívání zdroje, který získal patřičné osvědčení,²¹³ je podmíněno předložením úplné žádosti²¹⁴ o vydání povolení k využívání zdroje, při posuzování takové žádosti Ministerstvo zdravotnictví hodnotí, zda navržené využití zdroje odpovídá charakteru zdroje a jeho kapacitě, současně zdali je žadatel schopen zajistit jeho dlouhodobé využívání v požadované kvalitě a je nadaný praktickými zkušenostmi s využíváním zdrojů.²¹⁵ Ministerstvo může žádost zamítnout, pokud by takové využití převážilo zájem na ochraně zdroje, dále pak za situace, kdy by nebyl předložený plán v souladu s vhodným využitím takového zdroje, dále v případě, že by navrhovaný způsob ochrany neodpovídal potřebě jeho ochrany, nakonec žádost zamítá v případě, kdy bylo povolení k využívání zdroje vydáno jinému žadateli.^{216,217}

²¹¹ Zákon č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon

²¹² Důvodová zpráva ze dne 18.10.2019 k návrhu nařízení vlády o stanovení jednotkové výše poplatku za přírodní minerální vodu odebíranou ze zdroje přírodní minerální vody

²¹³ Viz v textu níže

²¹⁴ Úplná žádost obsahuje identifikaci žadatele, včetně předmětu podnikání; označení nemovitosti dotčené zdrojem; způsob využívání; den zahájení; den předpokládaného ukončení, pokud se jedná o dobu určitou, dále pak plán využití zdroje (snímek z katastru se zakreslením zdroje); polohopisné a výškopisné zaměření zdroje; **kopii katastrální mapy se zakreslením navržené hranice ochranného pásma zdroje I. stupně a výpisy z katastru nemovitostí k nemovitostem, které se nacházejí uvnitř tohoto navrhovaného ochranného pásma; kopii základní mapy v měřítku 1 : 10 000 se zakreslením hranice ochranného pásma zdroje II. stupně; účel výtěžku ze zdroje; návrh množství výtěžku; podíl případného jiného než obvyklého využití výtěžku; způsob nakládání s výtěžkem; výpis z obchodního nebo obdobného rejstříku, popřípadě pak kopii živnostenského listu prokazující oprávněnost činnosti žadatele); dále může být vyžadována smlouva za náhradu nákladů průzkum zdroje uzavřená s osobou odlišnou od žadatele; **návrhy ochranných pásem zdroje zpracované osobou s odbornou způsobilostí podle zvláštního právního předpisu (v současnosti se jedná o vyhlášku Ministerstva životního prostředí č. 206/2001 Sb., o osvědčení odborné způsobilosti projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce);** vyjádření vodoprávního úřadu podle zvláštního právního předpisu, má-li být využíván zdroj přírodní minerální vody (§ 10 lázeňského zákona)**

²¹⁵ Srov. ustanovení § 12 lázeňského zákona

²¹⁶ Srov. ustanovení § 12 odst. 2 lázeňského zákona

Na vznik zdroje,²¹⁸ tak aby naplnil zákonnou definici, je nutné získat osvědčení, které vydá Ministerstvo zdravotnictví. Ministerstvo zdravotnictví musí ověřit splnění požadavků na vlastnosti zdroje a to z vlastního podnětu nebo na návrh vlastníka pozemku, na kterém nebo pod kterým se předpokládáný zdroj²¹⁹ nachází. Současně je oprávněna návrh podat i obec, na jejímž území se zdroj nachází, ale i fyzická a právnická osoba, která se hodlá dotčený předpokládáný zdroj využívat.^{220,221} Jakmile Ministerstvo zdravotnictví ověřuje předpokládáný zdroj, tak kromě jeho složení, vlastností, vhodnosti a možnosti jeho využití posuzuje i podmínky k zabezpečení jeho ochrany, kterým jsou právě i ochranná pásma. Pokud Ministerstvo zdravotnictví rozhodne kladně a osvědčení vydá, oznámí jej širšímu okruhu subjektů²²² než v případě, kdy návrh zamítne, pak jej oznámí jen účastníkům řízení. Protože mezi navrhovatele, kteří mohou podat žádost o osvědčení o zdroji, spadají i jiní než vlastníci pozemku, tak se za účastníky řízení považují i tito navrhovatelé a dále pak osoby, které mají vlastnické právo k nemovitostem, na nichž nebo pod kterými se předpokládaná zdroj nachází a které mají být využíváním předpokládaného zdroje přímo dotčeny, jakož i ty osoby, které k takovým nemovitostem vykonávají správu podle zvláštních právních předpisů.²²³ Pokud zdroj přestane splňovat požadavky na něj kladené, jak lázeňským zákonem, tak prováděcími právními předpisy, pro které byl Ministerstvem zdravotnictví osvědčen, pak jej Ministerstvo zdravotnictví zruší a takové rozhodnutí oznámí všem, kterým bylo rozhodnutí o vydání osvědčení

²¹⁷ Přednostní právo má žadatel, která je vlastníkem nemovitosti, respektive pozemku, na kterém nebo pod kterým se zdroj nachází a současně pokud uhradil náklady za průzkum zdroje (§ 3 lázeňského zákona)

²¹⁸ Tj. přírodního léčivého zdroje nebo zdroje přírodní minerální vody

²¹⁹ Zdroj, který ještě nezískal potřebné osvědčení k tomu, aby byl považován za zdroj přírodní minerální vody nebo přírodní léčivý zdroj

²²⁰ Srov. ustanovení § 5 odst. 1 lázeňského zákona

²²¹ V návrhu na vydání osvědčení se uvedou informace o osobě, která návrh podává a popis předpokládaného zdroje a jeho okolí; dále se pak připojí polohopisné a výškopisné zaměření předpokládaného zdroje; závěrečná zpráva o výsledku geologických prací a obdobné; doklad o chemickém složení, fyzikálních, mikrobiologických a radiologických vlastnostech minerální vody zpracovaný Referenční laboratoří přírodních léčivých zdrojů; odborný posudek o využitelnosti minerální vody, která obsahuje buď potravinářské stanovisko, lékařské stanovisko, nebo stanovisko v rozsahu stanoveném vyhláškou ministerstva; návrh na využití minerální vody; sním katastrální mapy s aktuálním stavem předpokládaného zdroje; výpis z katastru s údaji dotčenými nemovitostmi - pokud návrh na vydání osvědčení toto neobsahuje, pak Ministerstvo zdravotnictví vyzve k doplnění v jím stanovené přiměřené lhůtě, nedoplnění návrhu může vést k zastavení řízení.

²²² Širším okruhem subjektů jsou účastníci řízení; obci, kde se zdroj nachází; Ministerstvu životního prostředí; Ministerstvu pro místní rozvoj; a orgánu územního plánování, stavební úřadu a vodoprávnímu úřadu, které jsou místně příslušné podle místa výskytu zdroje.

²²³ Srov. ustanovení § 5 odst. 5 lázeňského zákona

oznámeno, pokud je to nutné, tak jejím právním nástupcům.²²⁴ Proti rozhodnutí je možné podat rozklad, který ale nemá odkladný účinek.²²⁵ Ministerstvo zdravotnictví vyhláší informaci o tom, že vydalo rozhodnutí o osvědčení nebo rozhodnutí o zrušení osvědčení vyhláší formou sdělení ve Sbírce zákonů.^{226,227}

Aby se zajistila ochrana přírodních léčivých zdrojů a přírodních minerálních vod, což je nepochybně v již mnohokrát zmiňovaném veřejném zájmu, je nezbytné vyloučit ty činnosti v okolí těchto zdrojů, které by mohly mít negativní vliv na jejich kvalitu a množství. K tomuto účelu se stanoví ochranná pásma v okolí těchto zdrojů. Hned na úvod v dotčených ustanoveních o ochranných pásmech lázeňský zákon stanovuje, jakými činnostmi jsou ty, před kterými je nutné zdroje chránit. Jsou to činnosti, které mohou „nepříznivě ovlivnit jeho chemické, fyzikální a mikrobiologické vlastnosti, jeho zdravotní nezávadnost, jakož i zásoby a vydatnost zdroje.“²²⁸ Ochranná pásma stanovuje Ministerstvo zdravotnictví vyhláškou. Některé z účinných vyhlášek byly Ministerstvem zdravotnictví vydány v době před účinností lázeňského zákona, vyhlášky Ministerstvo zdravotnictví vydávalo v souladu se zmocněním, které jim poskytoval zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu.²²⁹ Toto ustanovení bylo mimo jiné lázeňským zákonem zrušeno a převedeno přechodným ustanovením s výhradou toho, že „ochranná pásma zdroje II. a III. stupně se považují za ochranné pásmo II. stupně.“²³⁰ K ochranným pásmům vzniklým podle zákona o péči o zdraví lidu spadají například Hronov, Bludov anebo Karlova Studánka. Podle lázeňského zákona vznikla ochranná pásma zdrojů v Karviné, Luhačovicích nebo například v Buchlovicích. Stejně jako v případě vzniku ochranných pásem vodních zdrojů²³¹, tak i zde vznikají ochranná pásma zpravidla ve dvou stupních.²³² „Návrh ochranného pásma musí vycházet z analýzy rizik ohrožení vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdroje.“²³³ Ochranná pásma se stanovují, jak již bylo zmíněno ve dvou stupních proto, aby bylo možné dosáhnout sledovaného účelu, čímž se mohou oprávněné zájmy dotčených právnických a

²²⁴ Srov. ustanovení § 5 odst. 6 lázeňského zákona

²²⁵ Srov. ustanovení § 5 odst. 7 lázeňského zákona

²²⁶ Srov. ustanovení § 5 odst. 8 lázeňského zákona

²²⁷ V tomto sdělení uvede, kde je možné nahlédnout do takového rozhodnutí.

²²⁸ § 21 odst. 1 zákona č. 164/2001 Sb., lázeňského zákona

²²⁹ Jednalo se o § 46 dotčeného zákona

²³⁰ § 44 odst. 2 lázeňského zákona

²³¹ § 30 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

²³² Srov. ustanovení § 21 odst. 2 lázeňského zákona

²³³ § 21 odst. 2 lázeňského zákona

fyzických osob omezit pouze na nezbytně nutnou míru a je umožněno v nejvyšší možné míře šetřit jejich práva. Před stanovením nebo vymezením ochranných pásem pro každý zdroj je třeba vypracovat odborný posudek. Ke stanovení ochranných pásem jednotlivých zdrojů je nutný odborný posudek, který vypracuje osoba s odbornou způsobilostí.^{234,235} „*Vyhláškou ministerstva lze rovněž ochranná pásma měnit nebo rušit, pokud se důvody pro jejich stanovení podle tohoto zákona změnily nebo zanikly.*“²³⁶ Toto ustanovení se bude patrně týkat jen ochranný pásem II. stupně a to z toho důvodu, že ochranná pásma I. stupně vznikají jen v blízkém okolí výstupu zdroje.²³⁷ V některých situacích může být důvodem změny ochranného pásma konkrétní veřejný zájem, například pokud je nezbytné využít část území ochranného pásma pro provádění činností, které jsou jinak zakázány v ochranném pásmu zdroje, a to kvůli naléhavosti dané situace.²³⁸ Ministerstvo zdravotnictví projedná návrh na stanovení ochranných pásem s dotčenými správními úřady,²³⁹ současně pak takový návrh projednává s obcemi, jejichž území je stanovením ochranného pásma dotčeno. Dotčené správní úřady a obce, musí do 60 dnů od doručení výzvy Ministerstva zdravotnictví zaslat své stanovisko ohledně návrhu ochranných pásem. Pokud v této lhůtě nedojde k zaslání stanoviska Ministerstvu zdravotnictví, považuje se, že nemají k návrhu ochranných pásem žádné připomínky.²⁴⁰ Z čehož vyplývá, že pokud tak dotčené správní úřady a obce učiní po stanovení lhůtě, nemusí k tomuto Ministerstvo zdravotnictví přihlížet. Stanovení ochranných pásem pro zdroje vyžaduje určité materiální a finanční náklady, a ty náleží uživateli zdroje, tj. osobě, která má zájem na stanovení těchto ochranných pásem. V případě, že zdroj nemá žádného uživatele, náklady na stanovení ochranných pásem hradí Ministerstvo zdravotnictví. Pokud dojde ke změně již existujících ochranných pásem, náklady spojené s touto změnou hradí osoba, která navrhla, aby ke změně došlo.²⁴¹

²³⁴ V současnosti se jedná o vyhlášku Ministerstva životního prostředí 206/2001 Sb., o osvědčení odborné způsobilosti projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce

²³⁵ Srov. ustanovení § 21 odst. 3 lázeňského zákona

²³⁶ § 21 odst. 3 lázeňského zákona

²³⁷ Srov. ustanovení § 22 odst. 1 lázeňského zákona

²³⁸ Srov. STANĚK, J. Lázeňský zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO164_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²³⁹ Mezi tyto úřady spadají například úřady podle zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu; zákona č. 289/1995 Sb., o lesích; zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny; zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu; zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě a dalších

²⁴⁰ Srov. ustanovení § 21 odst. 4 lázeňského zákona

²⁴¹ Srov. ustanovení § 21 odst. 5 lázeňského zákona

„Ochranné pásmo I. stupně se stanoví pro území zahrnující zpravidla okolí výstupu zdroje.“²⁴² Uvedené ustanovení je ve vyhláškách často upraveno Ministerstvem zdravotnictví na znění, že ochranné pásmo I. stupně je tvořeno bezprostředním okolím výstupu zdroje.²⁴³ „U přírodního léčivého zdroje minerální vody (...) a u zdroje přírodní minerální vody se ochranné pásmo stanoví zpravidla pro území vymezené kruhem o poloměru 50 m od zdroje, není-li na základě hydrogeologického šetření nutno stanovit jinak.“²⁴⁴ Nicméně v některých vyhláškách je ochranné pásmo vymezeno rozsahem parcely, na které se nachází. Pokud z hydrogeologického šetření vyjde najevo, že je nutné ochranné pásmo stanovit jinak, pak se uvnitř ochranného pásma I. Stupně zřídí takzvané pásmo fyzické ochrany zdroje, které se k zabezpečení bezprostřední ochrany jímání zdroje vymezí v rozsahu 10 x 10 metrů.²⁴⁵ V tomto pásmu fyzické ochrany zdroje se mohou provádět jen činnosti, které jsou spojené s ochranou a využitím zdroje.²⁴⁶ Některé vyhlášky stanoví i případy, kdy ochranné pásmo I. stupně slouží celé jako pásmo fyzické ochrany zdroje anebo jsou strany užitého trojúhelníku delší než 10 metrů. „Z území ochranného pásma se odstraní všechny zdroje možného znečištění zdroje,“²⁴⁷ mezi takové zdroje můžeme řadit například skládky odpadů, sklady hnojiv nebo pohonných hmot a „provedou se další potřebné úpravy území,“²⁴⁸ stran úprav se může jednat o úpravu odtokových poměrů, popřípadě oplocení tohoto ochranného pásma. Stanoveno je, že náklady na realizaci opatření ponese uživatel zdroje. Pokud takový uživatel zdroje neexistuje a ochrana vyžaduje provedení opatření podle výše uvedeného, ministerstvo zajistí jejich realizaci a zaplatí nutné a účelné náklady spojené s tím.²⁴⁹ Existuje určitá výhrada ohledně ochranných pásem I. stupně, které jsou často umístěny v historicky zastavěných oblastech. V takových případech musí

²⁴² § 22 odst. 1 lázeňského zákona

²⁴³ Například § 1 odst. 2 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 319/2011 Sb., o stanovení ochranných pásem přírodního léčivého zdroje minerální vody v Buchlovicích a vymezení konkrétních ochranných opatření nebo § 2 odst. 1-2 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 223/2011 Sb., o stanovení ochranných pásem I. stupně přírodních léčivých zdrojů minerální vody jímané vrty BJ 321 (pramen sv. Josef) a BJ 331 (pramen Jaroslava) v katastrálním území Luhačovice a vymezení konkrétních ochranných opatření

²⁴⁴ § 22 odst. 2 lázeňského zákona

²⁴⁵ Výjimkou je například už jednou zmiňované ochranné pásmo v Buchlovicích, zde je vymezeno pásmo fyzické ochrany zdroje jako tvar obdélníku o rozměrech 10 x 7 m, přičemž jeho delší strana je orientována ve směru od severozápadu k jihovýchodu. Zdroj se v tomto případě nachází v geometrickém středu pásma fyzické ochrany.

²⁴⁶ Srov. ustanovení § 22 odst. 2 lázeňského zákona

²⁴⁷ § 22 odst. 3 lázeňského zákona

²⁴⁸ § 22 odst. 3 lázeňského zákona

²⁴⁹ Srov. ustanovení § 22 odst. 6 lázeňského zákona

být opatření na ochranu zdrojů prováděna s ohledem na skutečný stav a způsob využití území, což znamená, že musí být provedena pouze v rozumné míře.²⁵⁰ Zákodárce zde v rozumné míře zohlednil fakt, že města často vznikala v okolí těchto pramenů. Pokud se jedná o zakázané činnosti v území vymezeném kruhem o poloměru do 50 od zdroje, tak jsou zde zakázány všechny činnosti, která nejsou nutné v zájmu ochrany a využívání zdroje.²⁵¹ Lze poznamenat, že většina vyhlášek, které určují ochranná pásma pro přírodní léčivé zdroje a minerální vody, definuje ochranné pásmo I. stupně těchto zdrojů odlišně než kruh s poloměrem 50 metrů okolo zdroje. „*Ustanovení se tedy v praxi uplatní zejména tam, kde je v rámci ochranného pásma I. stupně vymezeno také pásmo fyzické ochrany zdroje.*“²⁵² Pokud je ochranné pásmo stanovené pro větší území než jako kruh o poloměru 50 metrů od zdroje, pak je v ochranném pásmu zakázáno provádět činnosti, které mohou: „*negativně ovlivnit chemické, fyzikální a mikrobiologické vlastnosti zdroje a jeho zdravotní nezávadnost, jakož i zásoby a vydatnost zdroje.*“^{253,254} Vyhláška ministerstva, kterou se určuje ochranné pásmo, stanoví specifický seznam činností a termíny jejich ukončení, pokud byly prováděny v daném území před stanovením ochranného pásma, a to v souladu s místními geologickými podmínkami.²⁵⁵ Evidenci ochranných pásem I. stupně provádí katastrální úřad podle grafických a písemných podkladů²⁵⁶ předložených Ministerstvem zdravotnictví.

Z definice ochranných pásem II. stupně je zjevné, že tato pásma jsou výrazně rozsáhlejší než ochranná pásma I. stupně a jejich rozsah není přesně

²⁵⁰ Srov. ustanovení § 22 odst. 3 lázeňského zákona

²⁵¹ Srov. ustanovení § 22 odst. 4 lázeňského zákona

²⁵² STANĚK, J. Lázeňský zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO164_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁵³ § 22 odst. 5 lázeňského zákona

²⁵⁴ Například v Luhačovicích v ochranném pásmu I. stupně je zakázáno parkování motorových vozidel mimo určená parkoviště se zpevněnými plochami a opatřenými kanalizací s odlučovačem ropných látek, dále pak musí být zabráněno splachům povrchových vod z přilehlé místní komunikace umístěné na dotčené pozemkové parcele v katastrálním území Luhačovice do údolních náplavů úpravou krajnice s obrubníky, dále zde pak musí být zabráněno parkování vozidel na nezpevněné a neodkanalizované ploše severně od objektu kostela na pozemkových parcelách

²⁵⁵ STANĚK, J. Lázeňský zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO164_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁵⁶ Grafickým a písemným podkladem je kopie katastrální mapy s označením nemovité kulturní památky nebo se zobrazením průběhu hranice chráněného území a ochranného pásma mapovou značkou; záznam podrobného měření změn obsahující geometrické a polohové určení chráněného území, pokud jeho hranice není shodná s hranicemi parcel v katastrální mapě; listina, která obsahuje podle obcí a katastrálních území seznam chráněných nemovitostí označených údaji podle katastru a kódy vyjadřujícími typ a způsob ochrany nemovitosti (§ 27 odst. 2 vyhlášky č. 190/1996 Sb., která prováděla katastrální zákon) na tuto lázeňský zákon stále odkazuje

určen pomocí konkrétních hodnot poloměru, délky nebo šířky. Namísto toho se u vymezení těchto pásem odkazuje na určité území nebo jeho část, které jsou relativně přesně specifikovány v jednotlivých vyhláškách stanovující ochranná pásma pro přírodní léčivé zdroje a zdroje přírodních minerálních vod. Srovnatelně jako s ochrannými pásmy vodních zdrojů podle vodního zákona je i zde možné „v rámci ochranného pásma II. stupně lze vymezit dílčí pásma s rozdílným stupněm ochrany.“²⁵⁷ V tomto případě může být příkladem vyhláška²⁵⁸, která vymezuje dva druhy ochranných pásem II. stupně, kdy v jednom z nich vymezí, které činnosti jsou zakázané, a ve druhém pouze taxativně vyčte jen pár z nich. Mezi činnosti, které spadají k těm zakázaným v ochranném pásmu II. stupně řadí zákony, které: „*mohou negativně ovlivnit chemické, fyzikální a mikrobiologické vlastnosti zdroje a jeho zdravotní nezávadnost, jakož i zásoby a vydatnost zdroje.*“²⁵⁹ Obdobně jako v případě ochranných pásem I. stupně jsou tyto činnosti a termín jejich ukončení v návaznosti na místní geologické podmínky stanoveny vyhláškou Ministerstva zdravotnictví, kterou se stanoví ochranné pásmo.²⁶⁰ Obdobně jako ochranná pásma I. stupně se i ochranná pásma II. stupně evidují v evidenci katastru nemovitostí. „*Ochranné pásmo II. stupně se vymezí v základní mapě v měřítku 1: 10 000 a zakreslí se též do základní mapy v měřítku 1: 50 000.*“²⁶¹ I přesto, že zákonodárce v jednom případě uvádí, že se ochranné pásmo vymezí a ve druhém zakreslí, myslí se tím grafické znázornění v příslušné mapě daného měřítka.

Hlavním cílem označování hranic ochranných pásem zdrojů v terénu není pouze zajištění ochrany těchto zdrojů, ale také zajištění informovanosti veřejnosti o existenci ochranného pásma. Tímto způsobem lze předcházet porušování zákona ze strany různých subjektů, kteří by chtěli provádět činnosti, jež jsou v ochranných pásmech zdrojů zakázány na základě zákona nebo příslušné vyhlášky. „*Při stanovení hranic ochranného pásma se přihlíží k hranicím jednotlivých parcel podle katastru nemovitostí, případně k přirozeným a umělým hranicím*“²⁶² v

²⁵⁷ § 23 odst. 2 lázeňského zákona

²⁵⁸ Například vyhláška Ministerstva zdravotnictví 174/2011 Sb., o ochranných pásmech zdrojů Nová Ves – Louka – Mnichov

²⁵⁹ § 23 odst. 3 lázeňského zákona

²⁶⁰ Srov. ustanovení § 23 odst. 3 lázeňského zákona

²⁶¹ § 23 odst. 4 lázeňského zákona

²⁶² Přirozenou hranicí může být drobný vodní tok, oproti tomu umělou hranicí může být těleso dálnice, respektive hranice ochranného pásma takové stavby.

terénu.²⁶³ V situaci, kdy určujeme hranice ochranného pásma I. stupně ve většině případů jako geometrický, lze konstatovat, že toto pravidlo se uplatní spíše u hranic ochranných pásem II. stupně. Hranice ochranného pásma I. stupně se označují vždy, a to buď na přístupových komunikacích vedoucích k takovému zdroji anebo na jiných vhodných místech. Oproti tomu „*hranice ochranného pásma II. stupně se označí jen v nezbytně nutných případech, například v místech křížení hranice ochranného pásma s komunikací, stanoví-li tak vyhláška ministerstva, kterou se stanoví ochranná pásma.*“²⁶⁴ Ochranná pásma se označí tabulkami se státním znakem²⁶⁵ a s nápisy ve znění, buď „Ochranné pásmo I. stupně přírodních léčivých zdrojů“ anebo „Ochranné pásmo I. stupně zdroje přírodní minerální vody,“ pokud bude Ministerstvem zdravotnictví ve vyhlášce stanoven zákaz vstupu, pak bude taková tabulka obsahovat též nápis „nepovolaným vstup zakázán“. Pásmo fyzické ochrany pak bude označeno obdobnými tabulkami s nápisy „Pásmo fyzické ochrany přírodního léčivého zdroje“ anebo „Pásmo fyzické ochrany zdroje přírodní minerální vody“, stejný případ platí i s označením zákazu vstupu, pokud tak bude stanoveno. Jelikož pásma fyzické ochrany zdrojů mají velmi malý rozsah, je zřejmé, že tabulky označující tato pásma budou vždy umístěny pouze na oplocení daného pásma fyzické ochrany.²⁶⁶ Vyhláška o stanovení ochranného pásma může stanovit, že bude ochranné pásmo I. stupně nebo pásmo fyzické ochrany oploceno. Stran úhrady nákladů je tento případ dost podobný jako v ostatních případech, to znamená, že označení hranic ochranných pásem v terénu, případně oplocení provede na své náklady uživatel zdroje. Pokud není uživatel zdroje určen, pak bude za náklady odpovědné Ministerstvo zdravotnictví. Hranice ochranných pásem se vyznačuje v územně plánovací dokumentaci.²⁶⁷

Náhrada újmy, která vzniká „v důsledku omezení dosavadního užívání nemovitosti nebo ukončení dosavadní činnosti v souvislosti s opatřeními podle tohoto zákona,“²⁶⁸ vlastníkům nemovitostí a osobám, kterým vznikne újma. V tomto případě jim náleží finanční náklady újmy, kterou je povinen hradit opět

²⁶³ § 24 odst. 1 lázeňského zákona

²⁶⁴ § 24 odst. 3 lázeňského zákona

²⁶⁵ Užito bude patrně malého státního znaku, jako je tomu za ostatních, obdobných situací

²⁶⁶ Srov. ustanovení § 24 odst. 2 lázeňského zákona

²⁶⁷ Srov. ustanovení § 24 odst. 4 lázeňského zákona

²⁶⁸ § 34. odst. 1 lázeňského zákona

uživatel zdroje.²⁶⁹ Pokud takový není určen, poskytne finanční náhradu Ministerstvo zdravotnictví. „*Nedojde-li k dohodě o náhradě újmy, pak musíš rozhodnout soud.*“²⁷⁰

Stran přestupků týkajících se ochranných pásem přírodních léčivých zdrojů a přírodních minerálních vod jsou to takové přestupky, kdy se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že nedodrží omezení nebo zákaz stanovený na ochranu zdroje²⁷¹ anebo vykonává činnost, která je zakázána v ochranném pásmu zdroje,²⁷² dále pokud úmyslně zničí, poškodí, neoprávněně přemístí nebo odstraní značku nebo tabulku vyznačující hranice nebo oplocení ochranného pásma zdroje,²⁷³ za všechny tyto přestupky lze uložit pokutu ve výši do 50 000 korun.²⁷⁴ Právnícká osoba nebo podnikající fyzická osoba se může dopustit přestupku tím, že nesplní povinnost uživatele zdroje²⁷⁵, mezi které spadají povinnosti jako je udržování zařízení určených k zabezpečení využívání a ochrany zdroje v řádném stavu²⁷⁶, dále pak povinnost provádět opatření k zabezpečení využívání zdroje a jeho ochrany a opatření uložená k odstranění zjištěných závad.²⁷⁷ Přestupku se právnícká osoba a fyzická osoba podnikající dopustí také v případě, kdy vykonává obdobně jako fyzická osoba zakázanou činnost v ochranném pásmu zdroje,²⁷⁸ nebo neumožní výkon dozoru nad dodržováním opatření v ochranném pásmu zdroje.²⁷⁹ V takových případech může být takové osobě uložena pokuta do 5 000 000 korun.²⁸⁰ Pokud tyto osoby „*zničí, poškodí, neoprávněně přemístí nebo odstraní značku nebo tabulku vyznačující hranice nebo oplocení ochranného pásma zdroje,*“²⁸¹ v takovém případě lze uložit pokutu do 100 000 korun.²⁸² Poslední část ustanovení se týká přestupků, které je ve spojení se zdroji, jejichž výtěžkem je neuhličitá voda, právnícká nebo fyzická osoba se dopustí přestupku, pokud vykonává činnost zakázanou v ochranném pásmu zdroje výtěžku neuhličitě

²⁶⁹ Srov. ustanovení § 34 odst. 1 lázeňského zákona

²⁷⁰ Srov. ustanovení § 34 odst. 1 lázeňského zákona

²⁷¹ Srov. ustanovení § 41 odst. 1 písm. a) lázeňského zákona

²⁷² Srov. ustanovení § 41 odst. 1 písm. c) lázeňského zákona

²⁷³ Srov. ustanovení § 41 odst. 1 písm. e) lázeňského zákona

²⁷⁴ Srov. ustanovení § 41 odst. 4 písm. a) lázeňského zákona

²⁷⁵ Srov. ustanovení § 42 odst. 1 písm. c) lázeňského zákona

²⁷⁶ Srov. ustanovení § 16 odst. 1 písm. c) lázeňského zákona

²⁷⁷ Srov. ustanovení § 16 odst. 1 písm. f) lázeňského zákona

²⁷⁸ Srov. ustanovení § 41 odst. 2 písm. e) lázeňského zákona

²⁷⁹ Srov. ustanovení § 41 odst. 2 písm. g) lázeňského zákona

²⁸⁰ Srov. ustanovení § 41 odst. 4 písm. d) lázeňského zákona

²⁸¹ § 41 odst. 2 písm. j) lázeňského zákona

²⁸² Srov. ustanovení § 41 odst. 4 písm. b) lázeňského zákona

vody.²⁸³ Dále pak v případě, kdy neumožní výkon dozoru nad dodržováním opatření v ochranném pásmu zdroje výtěžku neuhličitě vody.²⁸⁴ Za tyto přestupky je možné uložit pokutu ve výši do 3 000 000 korun.²⁸⁵

3.3.1 Státní správa z pohledu zákona č. 164/2001 Sb. o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, (...)

Ústředním úřadem pro státní správu ve věci vyhledávání, ochrany, využívání a další rozvoj zdrojů a ve výkonu dozoru je Ministerstvo zdravotnictví. Ministerstvo má vcelku rozsáhlé kompetence, které se týkají výkonu státní správy podle lázeňského zákona. Ministerstvo „*vykonává dozor nad dodržováním opatření (...) a povinností (...) a (...) nad činností vodoprávního úřadu (...)*“.²⁸⁶ Jak již bylo zmíněno, tyto oprávnění jsou vykonávány nad činnostmi podle lázeňského zákona. Mezi další patří spravování informačního systému, pod který spadá mimo jiné registr ochranných pásem zdrojů, ale například i evidenci ostatních zdrojů minerálních vod, které nemusí podléhat ochranným pásmům.²⁸⁷ Ministerstvo dále „*předkládá katastrálnímu úřadu grafické a písemné podklady pro potřeby evidence ochranného pásma I. stupně (...)*“.²⁸⁸ Kromě jiného je Ministerstvo zdravotnictví oprávněné koncepčně řešit další rozvoj přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod.²⁸⁹ Dozor nad dodržováním opatření a povinností mohou podle lázeňského zákona vykonávat i vodoprávní úřady, nicméně podmínkou je, aby se jednalo o zdroje přírodní minerální vody, které mají ve svém výtěžku minerální vodu s obsahem rozpuštěných pevných látek nižším než 1 g/l nebo s obsahem rozpuštěného oxidu uhličitého nižším než 1 g/l.²⁹⁰ Další podmínkou je, aby se ochranná pásma nepřekrývala s ochrannými pásmi ostatních zdrojů osvědčených podle lázeňského zákona.²⁹¹ Podstatnou věcí, zmíněnou v lázeňském zákoně je nutnost vydání závazného stanoviska k některým činnostem. „*V ochranných pásmech (...) je ministerstvo pro pořizování politiky územního rozvoje a územně plánovací dokumentace a v územním řízení dotčeným orgánem.*“²⁹² Pokud není stanoveno jinak, tak

²⁸³ Srov. ustanovení § 41 odst. 3 písm. b) lázeňského zákona

²⁸⁴ Srov. ustanovení § 41 odst. 3 písm. c) lázeňského zákona

²⁸⁵ Srov. ustanovení § 41 odst. 4 písm. c) lázeňského zákona

²⁸⁶ § 35 odst. 2 písm. a) lázeňského zákona

²⁸⁷ Srov. ustanovení § 35 odst. 2 písm. d) lázeňského zákona

²⁸⁸ § 35 odst. 2 písm. e) lázeňského zákona

²⁸⁹ Srov. ustanovení § 35 odst. 2 písm. f) lázeňského zákona

²⁹⁰ Zákon o takovém výtěžku mluví jako o neuhličitě vodě

²⁹¹ Srov. ustanovení § 35 odst. 3 lázeňského zákona

²⁹² § 37 odst. 1 lázeňského zákona

v ochranném pásmu zdroje nelze vykonávat činnosti²⁹³ bez závazného stanoviska Ministerstva zdravotnictví. Stran ochranných pásem zdroje je ještě nutné vymezit další činnosti, které není možné vykonávat bez závazného stanoviska Ministerstva zdravotnictví. Bez závazného stanoviska nelze vydat územní rozhodnutí, územní souhlas, stavební povolení, souhlas stavebního úřadu s ohlášenou stavbou, kolaudační souhlas, rozhodnutí o změně užívání stavby, povolení k odstranění stavby, terénních úprav a zařízení nebo nařízení odstranění stavby, terénních úprav a zařízení.²⁹⁴ „V ochranných pásmech nelze bez závazného stanoviska ministerstva provádět geologické práce spojené se zásahem do pozemku.“²⁹⁵ Výše uvedené kompetence vykonává v ochranných pásmech zdrojů vodoprávní úřad, pokud se jedná o ty zdroje, kde je výtěžkem pouze neuhličitá voda. Podle lázeňského zákona se dále nevydává závazné stanovisko, pokud je jeho vydání nahrazeno postupem v řízení o vydání integrovaného povolení podle zvláštního zákona.²⁹⁶ Vodoprávní úřad a Ministerstvo zdravotnictví mohou vázat závazné stanovisko podle výše uvedených podmínek na splnění podmínek jimi určených k ochraně zájmů stanovených lázeňským zákonem.²⁹⁷ Obsah tohoto odstavce je jasným odkazem k úvodnímu slovu o katastrofě, která mohla zásadně ovlivnit lázeňství a možná i celý vývoj obcí vázaných na město Teplice, a i v jiných oblastech, pokud by k takové katastrofě došlo. V současnosti je snad nastaveno všechno tak, aby k žádné ničemu obdobnému nedošlo a ochrana zdrojů byla naprosto zabezpečena přísnými podmínkami pro výkon činností, které by je mohly ohrozit.

²⁹³ Jedná se o činnosti, kterými jsou schválení plánů hlavních povodí, plánů oblastí povodní a plánů rozvoje vodovodů a kanalizací; povolení hornické činnosti nebo činnosti prováděné hornickým způsobem, pokud je spojena se zásahem do pozemku; vydání povolení k provedení trhacích prací; vydání rozhodnutí o pozemkových úpravách a vydat pozemky v rámci náhradních restitucí; vydat povolení k nakládání s podzemními vodami; vydání povolení k nakládání s povrchovými vodami, povolení k vodním dílům a k některým činnostem a udělit souhlas vodoprávním úřadem, pokud nesouvisí se stavbami v ochranném pásmu II. stupně, schválení lesních hospodářských plánů a předat lesní hospodářské obnovy

²⁹⁴ Jedná se o uvedené činnosti spojené se stavbami, změnami staveb, terénními úpravami, zařízeními a údržbou staveb v ochranném pásmu II. stupně, s výjimkou těch, které jsou v souladu s územně plánovací dokumentací, které zároveň: nevyžadují rozhodnutí o umístění stavby ani územní souhlas; nevyžadují stavební povolení ani ohlášení; vyžadují ohlášení; mají charakter staveb pro bydlení, staveb pro rekreaci, staveb pro shromažďování většího počtu osob, staveb pro obchod, staveb ubytovacích zařízení, staveb škol, předškolních, školských a tělovýchovných zařízení a současně nezasahují do hloubky více než 6 metrů pod úroveň terénu; mají charakter liniových staveb a současně nezasahují do hloubky více než 2 metry pod úroveň terénu,

²⁹⁵ § 37 odst. 4 lázeňského zákona

²⁹⁶ Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru znečišťování, ve změně pozdějších předpisů (zákon o integrované prevenci)

²⁹⁷ Srov. ustanovení § 38 lázeňského zákona

3.3.2 Vztah ochranných pásem přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod k jiným omezením

Úpravu omezení vlastnických práv a povinnosti vlastníků nemovitostí najdeme přímo v lázeňském zákoně přehledně upravené. Vlastníkům nemovitostí vyplývají z lázeňského zákona povinnosti, mezi které spadá: „*umožnit osobám uvedeným v § 39²⁹⁸ vstup na pozemky, do staveb a objektů, které nejsou nemovitostmi, za účelem získání údajů²⁹⁹ podle tohoto zákona, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak,*“³⁰⁰ tyto osoby jsou povinné se při výkonu svých práv prokazovat pověřením, které jim vydá příslušné ministerstvo, zaměstnanci vodoprávního úřadu pak pověřením vydaným vodoprávním úřadem. Jak vyplývá ze všech takových ustanovení, tak při výkonu oprávnění musí být co nejvíce šetřeny pozemky, stavby, objekty a zařízení a práva jejich vlastníků, v některých případech správců.³⁰¹ Vlastníci nemovitostí jsou dále povinni: „*strpět na svých nemovitostech umístování značek vyznačujících hranice ochranných pásem, lázeňského místa a vnitřního území lázeňského místa.*“³⁰² Při umístování značek musí být opět co nejvíce šetřeno nemovitostí a práv jejich vlastníků. Pouze za účelem veřejného zájmu je možné omezit vlastnická práva k nemovitostem nebo provést vyvlastnění nemovitosti. Pro tyto účely se veřejným zájmem rozumí snaha zajistit a využít zdroje pro účely léčby a ochranu zdrojů s cílem zachovat jejich kvalitu, kvantitu a zdravotní bezpečnost. Ve svém Nálezu³⁰³ Ústavní soud shledává, že právní úprava, která stanovuje nevyvratitelnou domněnku existence veřejného zájmu na vyvlastnění pozemků a staveb při vymezených činnostech v lázeňském zákoně, je souladná s ústavními kautelami a s postavením Parlamentu jako zákonodárního sboru, který je oprávněn či zavázán v zájmu státu v obecné rovině stanovit, co je ve veřejném zájmu, a tím vymežit zákonný rámec pro individuální rozhodnutí vyvlastňovacích úřadů. Nejedná se tedy o stejnou situaci jako v případě Jezů na Labi, kde zákonodárce svou pravomoc evidentně

²⁹⁸ Jedná se o zaměstnance Ministerstva zdravotnictví při plnění úkolů dozoru nad dodržováním opatření při využívání zdrojů v ochranných pásmech. Dále se pak jedná o zaměstnance vodoprávního úřadu, kteří jsou pověřeni plněním úkolů dozoru nad dodržováním opatření při využívání zdrojů, jejichž výtěžkem je neuhličitá voda a v ochranných pásmech těchto zdrojů, která se nesmí překrývat s ochrannými pásmy ostatních zdrojů osvědčených podle lázeňského zákona. Oprávnění mají i zaměstnanci zdravotního ústavu při výkonu Referenční laboratoře přírodních léčivých zdrojů. (§ 39 odst. 1-2 lázeňského zákona)

²⁹⁹ Jedná se o údaje a doklady potřebné pro výkon dozoru, dále jsou mimo to oprávnění k nařízení odstranění závad

³⁰⁰ § 32 písm. a) lázeňského zákona

³⁰¹ Srov. ustanovení § 39 odst. 3-4 lázeňského zákona

³⁰² § 32 písm. b) lázeňského zákona

³⁰³ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2763/21-1 ze dne 30. srpna 2022

překročil. Pokud vlastník nemovitosti brání vyhledání přírodního léčivého zdroje, lze mu pak vlastnická práva k nemovité věci omezit, oproti tomu v případě, kdy vlastník brání využívání nebo ochraně přírodního léčivého zdroje a ochraně přírodní minerální vody, pak lze vlastnická práva omezit anebo nemovitost vyvlastnit.³⁰⁴ Co se týče řízení o vyvlastnění, tak se provádí na základě žádosti Ministerstva zdravotnictví, náhradu za vyvlastnění ve svém rozhodnutí stanoví příslušný vyvlastňovací úřad.³⁰⁵

3.4 Komparace a zhodnocení ochranných pásem ve vodním hospodářství

Při snaze o to porovnat ochranná pásma ve vodním hospodářství je nutné se zaměřit na fakt, že ve všech třech kapitolách, tj. v kapitole o ochranných pásmech vodních zdrojů a vodních děl, o ochranných pásmech vodovodů a kanalizací, o ochranných pásmech přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, nalézáme, že v každém případě vzniká ochranné pásmo podle jiného zákona a v jiné formě. Nejbenevolentnější se jeví cesta, kterou se vydal vodní zákon, který omezuje činnosti v ochranných pásmech vodních zdrojů ustanovením: „*V ochranném pásmu I. a II. stupně je zakázáno provádět činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje, jejichž rozsah je vymezen v opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma.*“³⁰⁶ Ovšem tato benevolence s sebou nese v ruku v ruce fakt, že k ustanovení § 30 vodního zákona je ze všech ochranných pásem nejvíce soudní judikatury. Vznik ochranných pásem opatření obecné povahy přináší řadu otázek nad tím, zda úřad již nepřekračuje onen veřejný zájem a zdali dostatečně šetří práv vlastníků a ukládá jim jen přiměřené povinnosti. Oproti tomu v případě vodovodů a kanalizací se dá říci, že je v podstatě rozhodnuto zákonodárcem právě tím, že ochranná pásma v tomto případě vznikají na základě zákona ve stejný moment, jako vzniká dotčená stavba a přesně se zde určuje výčet zakázaných činností v ochranném pásmu. V tomto případě se jeví vznik ochranných pásem na základě zákona ideálním, není zde příliš prostoru pro napadení ustanovení před soudem a bez dalšího je možné konstatovat, že ochrana je v tomto smyslu asi tou nejpřísnější. Vyhláška ministerstva, tak jak je tomu

³⁰⁴ Srov. ustanovení § 33 odst. 2 lázeňského zákona

³⁰⁵ Podle zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě, ve znění pozdějších předpisů (vyvlastňovací zákon)

³⁰⁶ § 30 odst. 8 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

v případě přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod je rozhodně silnější než vznik na základě opatření obecné povahy. Bohužel v případě těchto ochranných pásem je významným fakt, že v historii vznikala města v okolí právě kolem dotčených zdrojů. V ideálním případě si představíme takový zdroj někde uprostřed lesa nebo v krajině, kdy jediným potenciálním zdrojem znečištění bude dešťová voda, ale bohužel tomu tak není a zákon na to dokonce reaguje „Zahrnuje-li ochranné pásmo historicky urbanizované území, zdroje možného znečištění se v něm odstraní v rozumně možné míře s ohledem na tyto skutečnosti.“³⁰⁷ V těchto případech je důležité, aby města pečlivě hospodařila s vodou, a to proto, aby nedocházelo k potenciálnímu znečištění například při odtoku odpadních vod kanalizací. Na otázku, zdali si myslím, že je právní úprava dostatečná stran všech výše zmíněných ochranných pásem, bych snad jen vyjádřil zájem nad tím, aby bylo více kontrolováno a sankcionováno vytváření vrtů na soukromých pozemcích. Ilegální vytvoření takového vrtu může mít nedozírné následky i třeba pro zdroj pitné vody pro celou obec. Z ostatních hledisek bych úpravu považoval za dostatečnou, ovšem pokud se díváme na to, jak je s vodou zacházeno, i s ohledem na vodní blahobyt ve kterém se velké množství z nás nachází, by bylo vhodné v případě ochranných pásem vodních děl stanovit možná přísnější pravidla pro ochranná pásma vodních děl – studen. Existují a znám případy, kdy studna, která byla schopna napájet celou rekreační oblast, prohrála souboj s vrtem, který byl pouze v zájmu jednotlivce.

Další změnu, kterou bych uvítal a uvítal by ji snad každý je vznik jednotné evidence ochranných pásem v České republice a to buď prostřednictvím registru, ale úplně v ideálním případě obdobnou formu jako je možné využívat on-line nahlížení do katastru nemovitostí.

Nejrozsáhlejším ochranným pásmem budou ochranná pásma přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, co do rozlohy, respektive šíře, zde se musí reagovat i na potenciální důlní činnost a obdobné. V konečném součtu může být ochranné pásmo vodovodu nebo kanalizace ještě rozsáhlejší, protože se jedná o liniiovou stavbu.

³⁰⁷ § 22 odst. 3 lázeňského zákona

V rámci budoucí činnosti zákonodárského sboru lze očekávat zcela jistě jen zpřísnování ochranných pásem než jejich uvolňování, a to z důvodu, že ochrana vody bude muset být na pořadu dne daleko více než doposud.

4 Závěr

Tato diplomová práce se věnovala ochranným pásmům ve vodním hospodářství. Důvodem zaměření se k jedné skupině ochranných pásem byla zcela jistě existence diplomové práce z minulého roku, dále pak velký rozsah tématu, kterým ochranná pásma bezpochyby jsou.

V úvodu se diplomová práce zaměřuje na ochranná pásma v souvislosti s Listinou základních práv a svobod a jejich podřazení pod vyvlastnění a omezení vlastnických práv. Dále pak na veřejný zájem, který provázel celou práci a také na aspekty vlastnictví v souvislosti s vodou. Nakonec se úvod práce věnoval stručnému nástinu vzniku, trvání a zániku ochranných pásem, které jsou pro ochranná pásma ve vodním hospodářství přiléhavá.

V hlavní kapitole se práce zaměřovala na jednotlivá ochranná pásma stran vodního hospodářství. K tomuto je vždy uvedena definice chráněného zájmu, snad všechno týkající se ochranných pásem tohoto chráněného zájmu, respektive objektu, souvislost s veřejným zájmem a trestní sankce. Dále jsou k tomuto věnovány stručné podkapitoly týkající se státní správy v souvislosti s ochrannými pásmi, respektive jednotlivých zákonů, v kapitole o ochranných pásmech vodovodů a kanalizací je toto téma vynechané, ochranná pásma zde vznikají ze zákona a státní správa je obdobná jako v případě ochranných pásem vodních děl a vodních zdrojů. Nakonec jednotlivé kapitoly obsahují podkapitoly o vztahu příslušných ochranných pásem a jiných omezení.

Některé ustanovení jsou hojně napadána u soudů, spíše se jedná o ty, které vznikají prostřednictvím předpisů nižší právní síly, hojně je tedy judikatura zmiňována v případě ochranných pásem vodních děl a vodních zdrojů, protože ty vznikají na základě opatření obecné povahy.

V závěru se práce věnuje zhodnocení a komparaci ochranných pásem, která mimo jiné vychází i z jednotlivých kapitol a pozastavení nad tím, co by mohlo být v rámci právního řádu změněno.

Samotná práce nekoresponduje s patitulem, protože ochranná pásma vodního hospodářství byla po konzultaci s vedoucím práce rozšířena o ochranná pásma vycházející z lázeňského zákona, týkající se vody.

V závěru práce bych rád uvedl, že diplomovou prací bylo zjištěno, že úprava ochranných pásem v souvislosti s ochrannou vody je dostatečná a soudy se často přiklání spíše k zájmu ochrany vody než ochrany práv jednotlivců.

5 Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

HANDRLICA, Jakub. Ochranná a bezpečnostní pásma. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-532-9.

SNOPKOVÁ, Tereza. Náhrady za omezení výkonu vlastnického práva při ochraně vodních zdrojů. AUC IURIDICA. 2019, 2019(3), 45-54. ISSN 2336-6478. Dostupné z: doi:10.14712/23366478.2019.27.

KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2021. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-820-7.

STAŠA, Josef. Hornictví a střety ve sféře veřejného zájmu. Uhlí, rudy, geologický průzkum, 2000 č. 2.

STAŠA, Josef. K některým veřejnoprávním a soukromoprávním aspektům podnikání. Správní právo. 2011, roč. XLIV, 1-2, ISSN 0139-6005.

SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-564-4.

HEJČ, David a Lenka BAHÝLOVÁ. Opatření obecné povahy v teorii a praxi. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-276-2.

HORÁČEK, Zdeněk. Vodní zákon: s aktualizovaným podrobným komentářem po roce účinnosti nového občanského zákoníku k... Praha: Sondy, 2011-. Paragrafy do kapsy. ISBN 978-80-86846-48-8.

JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 2022. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-637-8.

RUBEŠ, P. Zákon o vodovodech a kanalizacích: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO274_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

ADAMOVÁ, Hana. Bezdůvodné obohacení v uživatelských vztazích založených normami veřejného práva. Právní fórum. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, roč. 2011, č. 9, s. 427-431, 4 s. ISSN 1214-7966.

STANĚK, J. Lázeňský zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-28]. ASPI_ID KO164_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Právní předpisy

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon)

Zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

Zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech, ve znění pozdějších předpisů (lázeňský zákon)

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 86/1937 Sb., o drahách (železniční zákon)

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon)

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon ve znění od 1. července 2023

Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích, ve znění pozdějších předpisů (lesní zákon)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích, ve znění pozdějších předpisů (energetický zákon)

Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo stavbě, ve znění pozdějších předpisů (vyvlastňovací zákon)

Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování, ve změně pozdějších předpisů (zákon o integrované prevenci)

Vyhláška č. 46/2015 Sb., o stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových vod k plavbě

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 414/2013 Sb., o rozsahu a způsobu vedení evidence rozhodnutí, opatření obecné povahy, závazných stanovisek, souhlasů a ohlášení, k nimž byl dán souhlas podle vodního zákona, a částí rozhodnutí podle zákona o integrované prevenci (o vodoprávní evidenci)

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 183/2018 Sb., o náležitostech rozhodnutí a dalších opatření vodoprávního úřadu a o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu

Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 423/2001 Sb., kterou se stanoví způsob a rozsah hodnocení přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod a další podrobnosti jejich využívání, požadavky na životní prostředí a vybavení přírodních léčebných lázní a náležitosti odborného posudku o využitelnosti přírodních léčivých zdrojů a klimatických podmínek k léčebným účelům, přírodní minerální vody k výrobě přírodních minerálních vod a o stavu životního prostředí přírodních léčebných lázní (vyhláška o zdrojích a lázních)

Vyhláška Státního úřadu pro jadernou bezpečnost č. 422/2016 Sb., o radiační ochraně a zabezpečení radionuklidového zdroje

Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 206/2001 Sb., o osvědčení odborné způsobilosti projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 319/2011 Sb., o stanovení ochranných pásem přírodního léčivého zdroje minerální vody v Buchlovicích a vymezení konkrétních ochranných opatření

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 223/2011 Sb., o stanovení ochranných pásem I. stupně přírodních léčivých zdrojů minerální vody jímané vrty BJ 321 (pramen sv. Josef) a BJ 331 (pramen Jaroslava) v katastrálním území Luhačovice a vymezení konkrétních ochranných opatření

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví 174/2011 Sb., o ochranných pásmech zdrojů Nová Ves – Louka – Mnichov

Internetové zdroje

HAVELKOVÁ, Svatava. Veřejný zájem: aplikace pojmu v ochraně přírody. Ochrana přírody [online]. 2008, 24. 06. 2008, 2008(3) [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/verejny-zajem/>

Lázně Teplice v Čechách a. s. Svaz léčebných lázní České republiky [online]. 2023 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <http://www.lecebnelazne.cz/profiles/82-lazne-teplice-v-cechach-a-s>

Katastrofa státního rozsahu na Dole Döllinger v roce 1879. ZDAŘ BŮH.CZ [online]. 2010 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.zdarbuh.cz/dulni-nestesti/katastrofa-statniho-rozsahu-na-dole-dollinger-v-roce-1879/>

Soudní judikatura

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2144/14 ze dne 4. února 2016

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 15/96 ze dne 9. října 1996

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 24/04 ze dne 28. června 2005

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. října 2001

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3204/21-1 ze dne 24. ledna 2023

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 652/06 ze dne 21. listopadu 2007

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2763/21-1 ze dne 30. srpna 2022

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 327/22-1 ze dne 13. prosince 2022

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2995/09 ze dne 3. prosince 2009

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1244/2007 ze dne 4. června 2008

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3786/2007 ze dne 31. srpna 2009

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4211/2010 ze dne 2. března 2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1022/2014 ze dne 30. března 2016

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3010/2011 ze dne 18. září 2012

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1215/2012 ze dne 31. října 2012

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 428/2011 ze dne 14. listopadu 2012

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 As 217/2020-45 ze dne 23. března 2022

Další zdroje

Ponikelské struhy a vodovody. Zpravodaj obce Poniklá: Pod horami. Poniklá: Obec Poniklá, 2022, 52(214), 22-25. - článek vznikl za pomoci vzpomínek vícero pamětníků, článků PhDr. Jaroslava Kavána v časopisu Pod horami 1990 a 1991, článků MNV v Pod horami 1959, obecního archivu a on-line dostupných mapových podkladů pod vedením starosty Tomáše Hájka - použito s laskavým souhlasem starosty Ing. Tomáše Hájka

6 Resumé

The topic of this thesis is protective zones in water management. The legal regulation of protective zones in water management is not found in one comprehensive law, but in several legal regulations, including the Water Act, the Water Supply and Sewerage Act, and the Spa Act. The Constitution of the Czech Republic and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms are also considered important legal regulations. As the thesis shows, decrees and general measures also play a significant role in these protective zones. The aim of this thesis is to provide an overview of the key regulations concerning the combination of water and protective zones.

The first chapter focuses on protective zones as such. The public interest associated with protective zones will accompany the thesis from beginning to end, and in some parts may be repeated. Within the first chapter, the thesis examines the connection between water and ownership, which dynamically changes depending on consumption or the location where water is found. The thesis also deals with the creation, duration, and termination of protective zones, specifically those that relate to water management.

The main part of the thesis describes each individual protective zone resulting from the various laws relating to water management. Each chapter deals with legal definitions of protective zones, protected objects, related case law, criminal sanctions, the relationship of protective zones to other restrictions, and finally, state administration as defined by individual laws.